

TREBALL FINAL DE MÀSTER

***Malestar emocional a les aules
en augment,
recursos en estancament***

Vivència de la figura d'orientació educativa a les escoles

ALBA RIU FARRÉS
Màster en Psicopedagogia
Àmbit d'educació inclusiva
Elena Furió i Maite Fernández
18/06/2023

ÍNDEX

1. Introducció	2
2. Justificació	3
3. Marc normatiu	4
4. Marc teòric	5
4.1. Salut mental, adolescència i escola	5
4.2. La mirada de l'orientació educativa	7
4.3. Aportació a la societat i ètica professional	8
5. Plantejament del problema	9
5.1. Objectius	10
5.2. Hipòtesi	10
6. Marc metodològic	11
6.1. Enfocament metodològic	11
6.2. Planificació de la investigació	12
6.2.1. Temporització	12
6.2.2. Mostra	13
6.2.3. Instruments	14
6.3. Estratègia d'anàlisi de dades	16
7. Resultats	17
7.1. Recollida i tractament de les dades	17
7.2. Anàlisi de dades	17
7.3. Discussió	19
8. Conclusions	22
8.1. Limitacions i millores de l'estudi	23
8.2. Propostes de futur	24
9. Referències bibliogràfiques	25
10. Annex	27
Annex I. Transcripció entrevista M.	27
Annex II. Transcripció entrevista L.	34
Annex III. Transcripció entrevista C.	41

1. Introducció

L'educació inclusiva és un concepte àmpliament estudiat i posat en pràctica a les aules, però, sovint aquesta aplicació parteix d'una teoria, i es queda en això, fent difícil que realment les polítiques inclusives es tradueixin en accions educatives concretes. Aquest treball pretén partir de la pràctica, de les necessitats reals detectades per donar veu i visibilitat a un problema que, bé sigui a causa de la pandèmia, els mals hàbits, les noves tecnologies o que simplement es visibilitza més, en els últims anys ha crescut de forma abrupta. L'augment dels problemes de salut mental en la població adolescent és conegut per tothom, però es parla poc de com aquest fet està repercutint a les escoles, i específicament a la figura de l'orientador, que veu com amb els mateixos recursos, o menys, ha de fer front a un número cada vegada més elevat de situacions complexes i que si no s'atenen, poden ser d'alt risc pel benestar de l'alumnat. Per tot això es planteja l'objectiu principal d'*explorar si els recursos que tenen els centres, i específicament, la figura d'orientació educativa, són suficients per afrontar el repte actual de l'augment de casos de malestar emocional entre l'alumnat adolescent, concretant quina és la vivència professional respecte a aquesta situació en 3 centres de diferents contextos*. Aquesta exploració es durà a terme a través d'una investigació descriptiva, recollint els testimonis de tres psicopedagogues que estan exercint actualment. On s'hipotetitzarà que la informació recollida exposarà que els recursos són insuficients i la vivència de les professionals és de malestar enfront aquesta situació.

2. Justificació

Només cal escoltar les notícies per adonar-nos que a les escoles i instituts hi ha un tema que no estem sabent gestionar, i és el de la salut mental entre l'alumnat adolescent. Però no és un tema que els centres hagin de gestionar sols, sinó que és un problema social, que a la llarga tindrà greus efectes per tota la societat.

Fent una breu cerca inicial, les dades (que s'exposen als següents paràgrafs) mostren clarament que és un problema en ascens, i que calen més recursos, però tot i així, no es tradueix en un seguit d'ajudes i polítiques que ajudin al dia a dia dels centres. Tot al contrari, quan passa algun fet que encén totes les alarmes, es van a buscar culpables i responsabilitats. En comptes de llegir-ho com que la situació està sent cada vegada més insostenible i es necessita que actuem conjuntament.

UNICEF, (2021) fa dos anys ja alertava que entre la població de 10 a 19 anys, més del 13% tenien un diagnòstic de trastorn mental. Sent el 40% d'aquests diagnòstics d'ansietat i depressió. També afegeix que la manca de recursos governamentals fa que els professionals, tant de salut, educació com d'àmbits socials, no estiguin preparats per poder fer front a la problemàtica existent.

En els resultats de l'última enquesta que ha fet la Diputació de Barcelona (2023) sobre els hàbits de salut en alumnat de 4t d'ESO, com que es realitza des del 2015, s'ha pogut fer la comparativa entre les dades prepandèmia i les postpandèmia. Les dades són clares: després del període de COVID-19 hi ha el doble d'adolescents que manifesten que sempre o sovint viuen estats d'ànim com el cansament, el nerviosisme, la tristesa o la desesperança. A la web de la Diputació (2023), es comparteix que des d'aquest curs, han inclòs un indicador sobre les idees suïcides a l'enquesta, i avancen que les dades recollides fins ara mostren que un 12% de l'alumnat pensa en freqüència en morir-se o adormir-se i no despertar, i un 23% ha tingut aquestes idees alguna vegada.

Pel que fa a la meua experiència personal, aquest curs he començat a fer d'orientadora educativa en una escola, i ens estem trobant, especialment a 3r d'ESO, però es podria fer extensible a tots els cursos, amb un augment considerable de situacions en les quals els nostres i les nostres adolescents no poden fer front als reptes que la vida els planteja i acaben desenvolupant diferents, i molt diversos, trastorns que els afecten de tal manera que deixen de poder venir a l'escola. Tant les orientadores com les tutories estem constantment reinventant-nos per facilitar i adaptar al màxim possible que puguin seguir les classes, però tot i així, les mesures semblen no ser mai suficients per acompanyar com necessiten. I aquí, és d'on em van començar a sorgir les preguntes que es plantegen en la definició del problema.

3. Marc normatiu

Primerament, a nivell estatal, a la **Llei Orgànica 3/2020**, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació (LOMLOE), s'exposa que a educació secundària, el tipus d'aprenentatge que s'ha de propiciar és el competencial, autònom, significatiu i reflexiu, i especifica quins elements s'han de treballar de forma transversal en totes les matèries. A part de la comprensió lectora, la competència digital, expressió oral i escrita, la creativitat... També menciona que s'ha de fomentar l'educació emocional. El dia a dia de les escoles sovint deixa poc espai per a treballar més enllà del que està concretat al currículum, a més a més s'ha de tenir en compte l'escassa formació en educació emocional del professorat, fet que acaba fent que sigui una utopia poder incorporar de forma transversal aquests aprenentatges a l'aula, i es tradueix en que depèn de cada persona individualment i la seva manera de fer i ser que s'incorpori o no.

A Catalunya, el nou **Decret 175/2022**, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica, també fa especial menció al benestar emocional. Apunten que aquest és un dels 6 vectors per poder millorar la pràctica educativa, remarcant que és important que els infants estiguin bé amb si mateixos per poder afrontar en positiu els obstacles que els puguin sorgir en el seu dia a dia. A l'Article 2, en els elements que defineixen l'educació bàsica, conclou que el benestar emocional, ha de ser un dels factors que permetin el correcte desenvolupament del currículum a les aules. Aquest el promou un clima escolar positiu, els vincles que generen sentiment de pertinença, la convivència, i el respecte a la diferència, entre d'altres. Més concretament, hi ha una competència clau *Competència personal, social i d'aprendre a aprendre*, que detalla tot el que inclouria l'educació emocional, cal destacar l'*habilitat per fer front a la incertesa i a la complexitat*. En totes les àrees, matèries o àmbits, en les competències específiques també apareixen les destreses socioemocionals. Així doncs, sobre el paper, la idea està molt clara. Però quines són les possibilitats reals de les escoles de poder aplicar-ho a la pràctica?

Finalment, al **Decret 150/2017**, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, s'exposa que tot l'alumnat té dret a gaudir de les mesures i suports universals, i que aquests han de garantir el seu benestar. Un fet a destacar és que només es parla que es requereix un treball col·laboratiu i periòdic amb el Departament de Salut perquè els centres puguin ser assessorats sobre problemàtiques de salut mental, en aquelles escoles amb Suports Intensius a l'Escola Inclusiva (SIEI). I les escoles que no tenen SIEI, però on també hi ha casos de salut mental, no se'ls garanteix aquest treball en xarxa? A causa de la situació actual després de la pandèmia potser seria bo revisar aquest apartat del Decret.

4. Marc teòric

4.1. Salut mental, adolescència i escola

Com ja s'ha esmentat a l'apartat de justificació, tant les dades d'UNICEF (2021) com les de la Diputació de Barcelona (2023), corroboren que les problemàtiques de salut mental estan en augment entre la població adolescent.

Al debat sobre l'adolescència, abans i després de la COVID-19 (Puntí i Ruiz, 2022) surt una idea que recolza el títol escollit pel treball. Argumenten que el que s'està vivint és un creixement del **malestar emocional**, més que del nombre de suïcidis consumats o de trastorns mentals pròpiament dits. Sovint el que succeeix és que els adolescents d'avui dia, no estan preparats per afrontar les situacions que els creen frustració o estrès, i la seva forma de gestionar-les és, per exemple, duent a terme conductes autolesives. Exposen que el 50% de les persones que les practiquen, no tenen un diagnòstic de trastorn mental, així com, en les temptatives de suïcidi, només en 1 de cada 3 casos, està present un trastorn mental. Afegeixen que el que ha augmentat són la depressió i l'ansietat adaptatives lleus i les autolesions no suïcides. I exposen que el que està passant és que els adolescents, entre ells, s'ensenyen formes poc saludables de gestionar la depressió i l'estrès, com ara amb les autolesions. Per aquest motiu cal que totes les persones que els acompanyen en el seu desenvolupament, els puguin oferir eines i estratègies per canalitzar de forma adaptativa aquestes emocions que els generen malestar. Aquí és on l'escola s'ha de dotar de recursos per poder fer front a aquesta situació i reconsiderar si s'està fent prou per dotar a l'alumnat, de forma preventiva, no reactiva, d'aquestes estratègies de regulació emocional. S'ha d'incloure de forma urgent a les programacions, i al dia a dia de les escoles, l'educació emocional de forma sistematitzada, tal com s'exposava al marc normatiu. Cal que els docents es formin per poder oferir i ser exemple de la gestió emocional. És indispensable promocionar el **treball en xarxa** (Faya i Graell, 2021), ja que sovint, ni professors ni orientadors tenen la formació suficient sobre salut mental. A part de coordinar-se de forma periòdica, o rebre assessorament de serveis especialitzats, també és necessari implicar a les famílies en aquest procés, perquè elles, des de casa puguin també fomentar l'educació emocional.

A més a més, Puntí i Ruiz (2022) exposen que el que passa és que molts dels malestars emocionals són de caràcter poc específic, és a dir, són difícils de catalogar i, per tant, no hi ha encara protocols d'actuació estandaritzats per abordar-los. Sovint són temes relacionats amb dificultats intrínseques de la vida, les quals no estan preparats per afrontar, fet que ha augmentat després de la pandèmia. A l'estudi de Tamarit, et al. (2020), s'evidencia que encara no es té prou coneixement dels efectes que tindrà l'època de confinament per a la salut mental dels infants i adolescents a llarg termini. Manifesten que calen més estudis per analitzar els factors de risc i els de protecció i poder així elaborar polítiques que minimitzin les possibles repercussions.

Val a dir que els Trastorns de la Conducta Alimentaria sí que han incrementat. El sistema de salut no està preparat, o fins i tot, estan havent de gestionar i atendre situacions que possiblement no els pertocuen, i, entre d'altres, per

aquest motiu el sistema està cada vegada més col·lapsat. Els experts també són crítics amb els protocols implementats a les escoles des dels governs (Puntí i Ruiz, 2022). Per exemple expliquen que a Aragó estan aplicant un programa per detectar i prevenir el suïcidi. Primerament, des de l'escola es fa una detecció, però qualsevol persona amb malestar emocional pot puntuar com a risc de suïcidi, i aquest informe es fa arribar a les famílies. Cal vigilar molt i discernir qui puntua per malestar emocional i qui realment té idees suïcides. Remarquem que caldria reforçar els instituts, amb una persona contractada com a **agent de salut** i també amb personal d'infermeria, que treballessin conjuntament amb els psicopedagogs que no estan podent donar resposta a totes les demandes actuals. Pel que fa a Catalunya, tampoc veuen amb bons ulls la figura que s'ha creat com a referent de benestar emocional i comunitari, ja que es corre el risc que aleshores el malestar sigui interpretat com a quelcom que s'ha d'eliminar, per tant, no s'estarien aportant estratègies per a la seva gestió saludable.

A l'article de Puigardeu, Barroso i Amorós (2021) sobre conductes autolítiques, pretenen donar eines pels centres, i especifiquen per docents i orientadors. Es vol destacar la importància de fer referència explícita a la figura dels orientadors, ja que sovint la literatura només té en compte l'equip docent. Fan especial èmfasi en la necessitat que les escoles tinguin formació i informació sobre salut mental. Amb aquesta informació i formació es visibilitzarien i naturalitzarien problemàtiques com ara el suïcidi, que són encara un **tabú** a la societat. Això sovint impedeix que les persones demanin ajuda i alhora que els qui han d'ajudar des de les escoles puguin afrontar de forma adequada les situacions de risc. És possible que, com apunten els autors, els mites existents i el desconeixement que els acompanya, estigui dificultant visibilitzar determinades situacions, que causen por o malestar a qui les ha de destapar. Però s'ha arribat a un punt de no retorn, ja no es pot passar per alt, ja no es pot no voler veure la situació actual. Vega et al. (2018, citats a Puigardeu, Barroso i Amorós, 2021) apunten la dada alarmant de què el suïcidi és, entre la població de 16 a 35 anys, la primera causa de mort no natural. Davant d'aquest fet, les escoles, o més aviat, les institucions governamentals han de començar a prioritzar i invertir recursos per dotar als centres de les eines necessàries per poder prevenir, i atendre quan sigui necessari, de la forma adequada els malestars adolescents.

Apunten que l'acompanyament individualitzat a l'alumnat per part dels tutors és indispensable, per poder fer deteccions precoces de situacions de risc. I aquesta detecció ha de partir del treball en equip amb els orientadors de centre. De forma recurrent les propostes que fan és que els docents recorrin a aquesta figura quan hi ha idees o intents suïcides (Puigardeu, Barroso i Amorós, 2021), però estan, aquests professionals, realment preparats i tenen els coneixements específics necessaris per fer front a aquestes demandes? A part de formació, s'haurien de proporcionar més hores als docents, i als orientadors alliberar-los de fer classes, perquè es pogués destinar temps de qualitat al seguiment individualitzat i per reunir-se, poden fer així, la intervenció de forma realment coordinada. Massa sovint s'ha de fer ús d'espais informals o fora de l'horari per poder fer-ho. En el següent apartat, es parlarà més concretament des de la mirada de la figura d'orientació educativa i els recursos dels quals disposa.

4.2. La mirada de l'orientació educativa

Brun (2020) apunta que les polítiques d'inclusió han fet que es visibilitzin més les dificultats de l'alumnat, i per tant, la patologia. Això ha fet que la presència de la clínica agafés força a les escoles. Conseqüentment, els docents, i aquí s'hauria d'afegir la figura d'orientació educativa, estan experimentant la sensació d'haver d'intervenir des d'una mirada que no els hi correspon i amb uns coneixements dels quals no disposen. Tanmateix, a causa de la poca tolerància que genera el no saber, les demandes cap als orientadors sovint es tradueixen en exigir solucions ràpides, receptes màgiques per intentar disminuir el malestar observat entre els adolescents. Als orientadors se'ls pressuposa, o en certs moments inclús se'ls reclama, que facin de psicòlegs clínics.

Per altra banda, a vegades els orientadors es troben en terreny de ningú, no són ni psicòlegs privats ni tutors. El que no estiguin tan presents a les aules dificulta que l'alumnat hi creï vincle i que recorri a ells per compartir el malestar, aleshores la detecció s'ha de fer des de les tutories. A més a més, a vegades l'alumnat veu l'orientador com un psicòleg, i com que malauradament encara existeix la idea de, "jo no he d'anar al psicòleg que no tinc cap problema", fa que l'actitud amb la qual es presenta l'alumnat a parlar no sigui de predisposició. Leal (2010, citat a Brun, 2020), molt encertadament apunta que el que cura és la quotidianitat, i la cura d'aquesta.

Un altre factor que crea pressió a la figura d'orientació educativa és el que a vegades se'ls etiqueta d'experts, i se'ls demanda que aportin la seva experiència i coneixements per resoldre determinades situacions que la resta no sap com fer-ho. Però per poder treballar de forma col·laborativa, el primer pas és reconèixer els límits dels nostres coneixements, acceptar que el no saber, ens permet construir **mancomunadament** i que gràcies als sabers de la resta, és possible fer una proposta d'intervenció ajustada a la situació pertanyent (Bolea i Cárcel, 2019). És important que la comunitat educativa també canviï la mirada cap a l'orientador.

Explorant els recursos que la Generalitat posa en mans dels professionals, es fa palès com encara, la salut mental és una tasca pendent. Al web de la Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (s.d.), a l'apartat on es parla sobre Les Necessitats Específiques de Suport Educatiu (NESE) derivades de Trastorn Mental, es parla sobre problemàtiques que requereixen un diagnòstic, i els recursos que es proposen són específics per aquestes situacions, com poden ser les Aules Integrals de Suport educatiu (AIS), deixant de banda el malestar emocional. A la web del Departament, a l'apartat de famílies (s.d.), sí que hi ha un apartat que fa referència a l'Acompanyament emocional i salut mental. Apareixen recursos per la prevenció i detecció del suïcidi, dels trastorns de la conducta alimentària, de l'assetjament... Però com es deia en l'apartat anterior, a causa de ser una problemàtica tan inespecífica, manquen recursos sobre la situació que s'està vivint actualment de malestar emocional a les aules.

Finalment, convé afegir que des de les Universitats caldria formar tant a docents com a orientadors perquè comptessin amb els coneixements i les competències necessàries per fer front a la situació actual, i que desafortunadament, sembla que anirà en augment en els pròxims anys.

4.3. Aportació a la societat i ètica professional

La idea d'aquest treball és poder donar veu a la figura d'orientació educativa, i recollir dades per concretar com està la situació actual a les escoles en relació amb els recursos dels quals es disposa per fer front a l'augment de malestar emocional entre l'alumnat. El que es pretén és descobrir quines són les necessitats detectades per les professionals, des de la seva mirada, i no des de la dels docents o equips directius, que sovint són qui es manifesten més. És conegut a més a més, que una de les assignatures pendents en educació és parar per avaluar la pràctica educativa (Meneses, 2018) que s'està duent a terme fins al moment, i poder així oferir propostes de millora. L'estudi també vol oferir aquest espai de reflexió a les persones entrevistades, per tal que de la conversa, elles també en puguin treure informació útil pel seu dia a dia i prendre consciència de quins aspectes estan funcionant i quins no.

S'ha escollit una mostra de 3 orientadores educatives d'escoles de diferents territoris, per proximitat amb elles i condicionat pel temps del qual es disposa. El fet que sigui una mostra tan petita és una limitació de l'estudi, i pot perjudicar una mica els resultats, provocant que aquests no siguin generalitzables a tota la població.

Tot i que l'objectiu vagi enfocat en la figura de l'orientador, el que es pretén és descobrir si s'està ajudant als adolescents, els adults del futur, com ho necessiten. Quins són els recursos per fer-ho i si cal, exposar que en calen més o de diferents. Al final, l'adolescència és un reflex de la societat en general, hauríem d'escoltar-los més, perquè entenent què els hi està passant, entendrem què ens està passant a tots com a societat.

Finalment, un altre valor afegit és que aquest treball aportarà informació sobre les funcions que s'estan desenvolupant actualment des de les escoles, i que potser són pròpies d'altres àmbits, com el familiar o el de la salut. Sovint s'acaben assumint rols que no pertoqueuen, en els últims anys, s'han anat difuminant els límits de les tasques dels diferents agents. Pretenent fer un acompanyament escolar, moltes vegades es cau en un pseudo acompanyament terapèutic, sense disposar del temps ni els coneixements necessaris per fer-lo correctament. El que posa de manifest la necessitat de treballar en xarxa de forma sistematitzada, o que referents de salut, puguin entrar més a les escoles. Potser, a nivell social, també cal plantejar-nos quin valor li donem al suport psicològic, i si s'hauria de lluitar per dotar de més recursos als CSMIJ, per exemple, perquè l'atenció a la salut mental pogués arribar a tothom, independentment de l'economia de la qual es disposi, i les escoles no haguessin de suplir aquestes mancances.

5. Plantejament del problema

En un primer moment, la idea era fer el treball sobre l'educació emocional, que de fet és un tema del qual ja s'havia realitzat una anterior investigació. Però al treballar en una escola, s'ha pogut comprovar que, tot i que queda molta feina per fer en el terreny de les emocions, al menys, hi ha consciència d'aquesta necessitat. Però, en canvi, amb l'educació inclusiva, sovint es pensa que s'està fent bé, i costa més prendre consciència d'allò que encara queda per resoldre, i a més a més cada vegada hi ha més factors que posen en tensió les mesures inclusives adoptades amb anterioritat, per aquest motiu finalment es va inclinar la investigació cap aquest àmbit.

A l'inici de l'assignatura, primerament es va optar per temes més directament relacionats amb la inclusió com a tal: els plans de xoc, les aules d'acollida, el fenomen de la matrícula oberta... Però indagant una mica més en el dia a dia a les aules de secundària, es va veure que una **problemàtica** que estava afectant tant a alumnat, docents com a l'orientadora era el nombre creixent de problemes de salut mental, i el que s'havia d'anar fent per realment, ser una escola inclusiva amb la quantitat de casuístiques personals que hi havia. Es parla molt sobre que els Centres de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ) estan desbordats, però, i les escoles? Ens hem parat a pensar que abans que arribin al CSMIJ, sovint és l'escola o la família qui fa aquesta detecció? Que on passen més hores i on necessiten un acompanyament més personalitzat és a l'escola? De tots aquests dubtes, van sorgir les **preguntes d'investigació**:

-Les escoles poden donar el suport emocional necessari davant la problemàtica, en augment, de salut mental entre l'alumnat adolescent?

-De quins recursos disposen per a fer-ho? Els coneixements de la figura d'orientador són prou especialitzats sobre salut mental?

-Com viuen les persones que tenen la tasca d'orientadores educatives als centres, la situació actual?

-Qui acompanya a l'acompanyant?

Amb tots aquests interrogants, es va fer palès que s'havia d'enfocar la investigació cap al col·lectiu dels orientadors i explorar sobre la seva vivència davant d'aquesta situació detectada. Ja que majoritàriament es parla de l'alumnat, les famílies o el professorat, però poques vegades es té en compte aquesta figura. D'aquí neixen els objectius de recerca que es plantegen en l'apartat que ve a continuació, per poder donar veu a les persones que es dediquen a l'orientació educativa.

5.1. Objectius

Detectada la problemàtica i formulades les preguntes d'investigació, es fa evident l'**objectiu general**, que pretindrà descriure de forma qualitativa (Rodríguez-Gómez, 2018) la situació que estan vivint les figures d'orientació educativa. Es formula de la següent manera:

Explorar si els recursos que tenen els centres, i específicament, la figura d'orientació educativa, són suficients per afrontar el repte actual de l'augment de casos de malestar emocional entre l'alumnat adolescent, concretant quina és la vivència professional respecte a aquesta situació en 3 centres de diferents contextos.

Per tal d'orientar la investigació i poder assolir aquesta fita, es plantegen els **objectius específics**:

- Realitzar una anàlisi dels recursos dels quals disposa el centre i la figura d'orientació per fer front a la situació actual.
- Detectar quina és la vivència que tenen els orientadors de la relació entre demandes i recursos disponibles.
- Identificar el grau de satisfacció envers els recursos disponibles en el dia a dia de l'orientador.

5.2. Hipòtesi

Finalment, després de les dades inicials recollides i de la informació, tot i que parcial, de l'experiència d'orientadores que actualment estan exercint la professió, la **hipòtesi** principal és que:

Les escoles, i concretament, les figures d'orientació educativa no tenen els recursos suficients per fer front a l'augment de malestar emocional a les aules i, per tant, donar el suport que l'alumnat necessita. I aquesta situació es viu amb malestar per part dels i les professionals.

6. Marc metodològic

6.1. Enfocament metodològic

Com ja s'ha esmentat en apartats anteriors, l'assoliment dels objectius plantejats es farà a través d'una **metodologia qualitativa** amb la finalitat de comprendre la situació actual, posant el focus en la vivència de les orientadores dins d'un context particular. Per poder entendre el fenomen a través dels significats que les professionals li donen. No es busca descobrir la veritat, sinó la comprensió en profunditat de la perspectiva d'altres persones. Emprant aquesta metodologia, l'investigador ha de deixar de banda les seves creences, sent el més neutre possible i tenint en compte que la investigació tindrà uns efectes sobre les persones entrevistades, això pot produir certs canvis només el fet d'aplicar les tècniques de recollida de dades (Delgado, Federico i Vera, 2018).

Com que es parteix de la necessitat de descriure l'experiència personal, es considera que el mètode més adequat serà la **investigació fenomenològica**. Aquesta permet recollir en profunditat la subjectivitat individual dels informants clau, sentiments, interpretacions... Cal destacar, però, els desavantatges que implica. El més remarcable és la poca capacitat de generalització dels resultats, en fer-se des d'un punt de vista personal i subjectiu, i a més a més, la falta de rigor científic que aquest fet pot comportar. Però és la tipologia més adient, donades les característiques de la problemàtica i la pretensió que la investigació sigui d'una mostra petita, tenint en compte les limitacions temporals, i que representa només el punt de partida d'una recerca que s'hauria de fer més exhaustiva (Rodríguez-Gómez, 2018).

Una investigació quantitativa, facilitaria la gestió de les dades posteriors, però es perdria la informació essencial que es pretén recollir en aquest treball, que és la vivència professional en el dia a dia de les escoles. L'anonimat permetrà, a més a més, que aquestes persones puguin expressar-se lliurement sense sentir-se limitades o condicionades.

6.2. Planificació de la investigació

6.2.1. Temporització

A continuació es presenta el cronograma amb les accions a desenvolupar en les fases de recollida i anàlisi de dades de la investigació. S'ha distribuït dins el mes de maig, en les 4 primeres setmanes, tenint com a data límit per l'entrega de l'anàlisi de dades el 23 de maig.

Figura 1. Cronograma. Font: Elaboració pròpia.

Les actuacions a fer dins de cada acció seran les següents:

Validació instrument

Tot i que l'ideal seria validar l'instrument amb una mostra, no serà possible. Per aquest motiu s'envia a una persona experta perquè pugui fer-ne la validació.

Realització entrevistes

Prèviament, s'haurà contactat amb les persones entrevistades per explicar que s'està duent a terme una investigació i els seus objectius. Es demanarà si voldrien col·laborar, aportant la seva experiència. Si accepten, es concretarà un dia per realitzar l'entrevista i que puguin firmar el consentiment.

Transcripció entrevistes

Les entrevistes es gravaran en format veu, i posteriorment es farà la transcripció amb ajuda de les eines Google.

Anàlisi dades

Quan es tinguin totes les transcripcions es procedirà a analitzar les dades, fent una anàlisi de contingut, comparant els resultats obtinguts entre les tres persones i posteriorment amb el marc teòric.

Conclusions finals

Finalment, un cop exposada la informació recollida, es farà la interpretació d'aquesta. Vinculant-la amb el marc teòric, comprovant si s'han assolit els objectius i hipòtesi plantejada, així com posant en relleu les limitacions detectades i les possibles propostes de futur que es poden desprendre de la investigació.

6.2.2. Mostra

Al ser una investigació qualitativa, no es requerirà una mostra representativa, simplement una que, amb pocs casos, formi una mostra teòrica, ja que aquestes investigacions són punts de partida, en els quals no hi ha una teoria desenvolupada al respecte gaire extensa, sinó que la teoria es construirà a partir de les dades recollides (Delgado, Federico i Vera, 2018).

La mostra seleccionada són 3 orientadores que treballen actualment com a part del personal docent en escoles concertades de la comarca del Baix Llobregat i el Barcelonès. La selecció de les participants no ha sigut de forma aleatòria, perquè el problema plantejat va molt enfocat a una població en concret i a més a més s'ha hagut de tenir en compte el temps del que es disposa. Per tant, uns dels criteris de selecció de les persones han sigut els de disponibilitat i proximitat. Aleshores, el mostreig serà considerat **no probabilístic intencional** (Rodríguez-Gómez, 2018). Si es volguessin extrapolar els resultats i que fossin representatius de la població d'orientadors de Catalunya, s'hauria de planificar una intervenció molt més macro i on els instruments ja no podrien ser únicament les entrevistes. Tanmateix, cal afegir que la mostra serà molt variada pel que fa als anys d'experiència, el que permetrà veure i contrastar les diferents perspectives. En canvi, totes tres treballen en centres concertats, el que, presumptament, unificarà la mirada en alguns aspectes.

Finalment, s'afegeix una breu descripció de les participants. Per garantir l'anonimat no es faran servir dades que permetin identificar a la persona ni al centre concret on treballa.

Persona 1:

La M., dona de 64 anys, que treballa a una escola concertada de la província de Barcelona, des de fa 35 anys. Va estudiar Psicologia amb la menció educativa, i posteriorment va fer el Postgrau en Psicologia Clínica, que el va acabar als anys 90. A l'escola fa la funció de psicopedagoga de secundària, tenint dues línies a l'ESO i tres a Batxillerat. Actualment, són dues psicopedagogues a mitja jornada, i una auxiliar d'aula a secundària. A més a més, formen equip amb la psicòloga de l'etapa d'infantil, la de primària i dues logopedes.

Persona 2:

La L., dona de 34 anys que el curs passat va començar a treballar com a coordinadora i tutora del SIEI (Suport Intensiu Escolarització Inclusiva), a una escola concertada de la província de Barcelona, amb tres línies d'ESO. Al departament són un equip de dues orientadores, un vetllador, una persona de suport i dues educadores. Graduada en Psicologia, amb el Màster de Dificultats

de l'Aprenentatge, Postgrau en Psicologia Clínica Infanto Juvenil i actualment cursant el Màster en Psicopedagogia.

Persona 3:

La C., dona de 35 anys, que porta treballant 6 anys en la mateixa escola concertada, amb 3 línies, d'una ciutat de la província de Barcelona. Actualment, és la coordinadora del departament de psicopedagogia, on fa equip amb una altra psicopedagoga, una logopeda i dos vetlladors, però s'ha de tenir en compte que és per totes les etapes de l'Escola. Va estudiar Psicologia, té el Màster en Neuropsicologia, Psicopatologia Infanto Juvenil i actualment està cursant el Màster en Psicopedagogia.

6.2.3. Instruments

La tècnica escollida serà l'**entrevista en profunditat**. Més concretament, de tipologia **semiestructurada**, ja que s'haurà elaborat un guió previ per orientar i prioritzar aquella informació que es vol recollir, però es plantejaran preguntes tan obertes com sigui possible per tal que les persones entrevistades puguin aportar els seus matisos i la conversa pugui anar redirigint-se cap als aspectes que siguin, també, més rellevants per elles. Per tant, permetrà l'obtenció de dades des de la perspectiva de les entrevistades, i a més a més, es podrà anar reajustant i clarificant la informació que vagi sorgint al llarg de la conversa. Però no s'han de perdre de vista els punts febles d'aquest instrument. Un d'ells, és la gran quantitat de temps que requereix tant, el seu disseny, aplicació, com anàlisi de dades. Fet que ha condicionat la selecció de la mostra, com s'ha pogut veure en l'apartat anterior. Alhora es corre el risc que la informació obtinguda estigui esbiaixada, no només per la interpretació que en pot fer la investigadora, sinó també perquè l'informant parla des de la seva subjectivitat i a més a més es pot sentir cohibit per la presència de l'entrevistadora. Tanmateix, aquest treball s'ha pensat com un punt inicial d'una investigació que hauria de ser més extensa, sent un dels avantatges de l'entrevista, que permet recollir informació en un primer moment per després concretar futures investigacions (Rodríguez-Gómez, 2018).

Com apunten Fàbregues, et al. (2016) l'entrevista permet una major comprensió de l'objecte d'estudi des de la visió de la persona entrevistada, ja que el seu objectiu no és contrastar idees o creences, sinó apropar-se a les de la persona entrevistada per conèixer-les en profunditat. Per aconseguir-ho, s'ha de crear un clima de confiança, perquè el relat sigui fluid, profund i sincer. Que les persones comparteixin certes característiques, que siguin similars, facilita la creació d'aquest clima, però alhora pot ser una limitació. Al ser persones molt properes pot mancar objectivitat i pot fer que l'entrevista s'acabi convertint en un debat estèril i poc rigorós. S'ha de planificar amb antelació el guió de l'entrevista per poder confeccionar preguntes neutres, que no puguin condicionar la resposta de l'altra persona. Tot i que és complicat ser totalment imparcial, la persona que fa l'entrevista no pot donar la seva opinió durant la realització d'aquesta. Ha de trobar l'equilibri entre mantenir-se al marge i tenir un paper actiu, ja que forma part del procés de creació de les dades recollides. Aquest és un dels reptes que tindrà la present investigació. Pel fet que la investigadora es dedica a la professió

de l'orientació i la temàtica l'implica personalment. En el seu dia a dia viu de prop la problemàtica sobre la qual es vol investigar. Per altra banda, pot ser un punt positiu, perquè hi haurà un alt grau d'implicació, però no ha d'oblidar que durant les entrevistes el seu rol és un altre. Alhora, el fet de conèixer a les tres psicopedagogues prèviament, també pot ser bo per crear el clima adequat, mostrant empatia pel que estan explicant, però pot augmentar el risc de que es converteix en una conversa entre conegudes.

Previ a la realització de l'entrevista, es facilitarà a les participants el document del consentiment informat i les autoritzacions de gravació d'aquesta, per tal que puguin llegir-lo, resoldre els dubtes que els sorgeixin i firmar-lo si hi estan d'acord.

A continuació, es presenta l'estructura de l'entrevista:

Fase prèvia

Es recordarà que s'ha donat el consentiment i que l'entrevista serà gravada. Si cal es torna a fer un recordatori de l'objectiu de la investigació. S'agraeix la participació i el temps. Aquest és el moment de crear un bon clima per poder desenvolupar l'entrevista en les millors condicions.

Cos de l'entrevista

-L'augment de casos de malestar emocional entre la població adolescent, és un fet indiscutible en la nostra societat. En el dia a dia de la vostra escola, heu notat aquest augment entre l'alumnat de secundària? Si és així, em podries explicar com s'està manifestant?

-Quins són els recursos dels quals disposeu al centre per poder acompanyar els malestars de l'alumnat?

-Consideres que aquests recursos són suficients per oferir un acompanyament periòdic i individualitzat, arribant a totes les demandes que teniu?

-A nivell personal, podries explicar els reptes que et trobes en les situacions quotidianes?

-Quins són els teus recursos personals per entomar aquestes situacions?

-Mirant en perspectiva, referit al malestar emocional de l'alumnat, quines diferències hi ha hagut pre i postpandèmia? Si ha fet falta, en quins aspectes has hagut de reorganitzar la teva tasca?

-Com vius el dia a dia a l'escola, et sents acompanyada pel centre?

-A nivell extern, amb quins serveis i de quina manera us coordineu?

-Hi ha malestars identificats a les aules que no estan podent ser atesos per la xarxa de professionals externs?

Fase de tancament

Es preguntarà si volen afegir quelcom més, i si no, es tancarà l'entrevista. S'agrairà la seva col·laboració i es recordarà que si ho volen se'ls pot fer arribar el treball final.

6.3. Estratègia d'anàlisi de dades

Per obtenir la informació i després poder tractar-la, es gravaran les entrevistes en format àudio, a través del dispositiu mòbil. S'escull aquesta modalitat per, primerament, mantenir l'anonimat de les participants i a més a més, perquè per fer-ho en vídeo requeriria trobar un espai adequat que implicaria invertir més recursos dels que es disposa. Per fer un primer buidat de les gravacions s'utilitzarà l'eina d'escriptura per veu de Google Drive, per posteriorment fer la transcripció fidedigna manualment. Un cop es tinguin les transcripcions, es procedirà al tractament de les dades. Per fer-ho, es durà a terme una **anàlisi de contingut** (Fàbregues, et al., 2016). Consistirà en, després de la transcripció, identificar les dades més rellevants que han aparegut per ordenar-les en categories, en funció de les preguntes de l'entrevista i els objectius d'investigació plantejats.

7. Resultats

7.1. Recollida i tractament de les dades

Per tal de conèixer la vivència de les figures d'orientació educativa respecte als recursos dels quals disposen, elles i els centres, per fer front a l'augment de malestar emocional a les aules, s'ha procedit a contactar amb tres professionals que estan actualment treballant en escoles concertades i se'ls ha realitzat una entrevista a cada una. S'ha dut a terme una investigació fenomenològica, recollint exhaustivament la seva opinió, de forma totalment anònima. S'han enregistrat en àudio les entrevistes per posteriorment, poder fer la transcripció i així procedir a l'anàlisi de continguts.

L'anàlisi de les dades obtingudes es farà agrupant-les per temàtiques, per tal de facilitar la comprensió dels resultats i poder fer la comparativa entre les tres entrevistades, unint la informació aportada per cada una. Aquestes categories sorgiran de les preguntes plantejades, posant l'èmfasi en aquella informació que ajudi a assolir els objectius plantejats. El que es pretén aconseguir és veure els punts en què coincideixen i els punts en els quals discrepen, no el que diu cadascuna per separat, en relació amb el plantejament inicial de la investigació. Les temàtiques seran les següents: malestar emocional a les aules, acompanyament que reben les orientadores i percepció dels recursos interns i externs. Anant d'una visió global de la situació a una més concreta. Veure les transcripcions de les entrevistes a l'Annex I, II i III.

7.2. Anàlisi de dades

Malestar emocional a les aules

Les tres professionals entrevistades constaten l'**augment** de **malestar emocional** a les aules, apuntant específicament als Trastorns de Conducta Alimentària, diversa simptomatologia relacionada amb l'ansietat, la depressió i les autolesions. El que es tradueix en un nombre cada vegada més gran d'alumnat que no sosté tot l'horari de classes.

Totes manifesten que hi ha casos amb simptomatologia que hauria d'estar sent atesa per un centre de dia o, fins i tot, per una hospitalització. Que elles estan havent de fer la funció de contenció. Ja que l'alumnat no arriba a entrar al circuit per les llargues llistes d'espera o que, a vegades, els processos de reincorporació es fan més de pressa del que haurien. Perquè sovint la necessitat de tenir places disponibles precipita les decisions d'altres mèdiques. Com diuen dues d'elles, l'Escola "no pot dir que no", "ha de sostenir-ho tot".

Acompanyament que reben les orientadores

Consideren que se senten **acompanyades** pel **centre**, però **no** tant per les **institucions externes**. Diferencien molt el que és l'acompanyament intern que reben dels seus equips i l'acompanyament extern, de l'administració. Per exemple la L. expressa: "l'equip, també és un equip que rema molt a favor, no? Que es deixa molt...", però en canvi, diu: "la flexibilitat per part del sistema no hi és, i que hauria de ser-hi també per ajudar". És l'Escola la que ha de reinventar-

se constantment, amb els recursos interns, per gestionar les situacions que es van manifestant. I consideren que en els tres centres, això s'està fent de forma correcta, el que passa és que es troben amb limitacions extrínseques. La L. ho expressa amb la següent frase parlant del CSMIJ: "per la saturació en la qual es troben aquests serveis, estan reduint cada cop més, per mi, en moment en el que és més necessari que mai fer xarxa, llavors això fa que de vegades el sentiment com a orientadora sigui d'estar una mica sol, perquè a l'altra banda, fora de l'escola no respon ningú".

També coincideixen en apuntar la bona relació que tenen amb els companys, a més a més, com diu la L. una de les funcions de l'orientació, també és acompanyar i assessorar els tutors, cada vegada més desbordats i amb sentiments d'indefensió davant de les situacions que es troben a les aules. La C. afegeix que la pandèmia també va afectar el personal de l'Escola, i que es va haver de fer un treball amb tota la comunitat per treballar les ansietats.

Percepció dels recursos interns i externs

Les tres diuen que a les seves escoles hi ha hagut un augment de recursos aquest any, en forma de nombre d'hores de personal, creant noves figures de suport, auxiliar d'aula o vetlladors, però, tot i això, la sensació que tenen és que no poden arribar a atendre totes les necessitats que detecten. Concretament, la M. i la C. diuen que necessitarien el doble de personal que tenen actualment. Fan dues propostes, per una banda, caldria que la figura d'orientació no es dediqués a la docència, sinó només a la intervenció individualitzada amb l'alumnat. O bé que pogués fer codocència i entrar més regularment a les aules amb el professorat, i acompanyar tant a alumnat com docents. Consideren que seria necessari tenir més figures d'orientació al centre, augmentant hores d'atenció directa.

Els **recursos interns**, els que el centre pot oferir, els semblen **adequats**, però on troben **a faltar** més recursos és en aspectes **externs**. Sobretot, quan es pregunta sobre les coordinacions externes, dues d'elles manifesten que hi ha hagut una gran baixada de les coordinacions amb els CSMIJ's, a causa de la seva saturació. Totes consideren que la xarxa pública no està sabent respondre a les necessitats actuals de malestar emocional. Caldria invertir, també, més recursos per augmentar personal i hores d'atenció a la xarxa pública, ja que sovint el que passa és que, com que no poden ser atesos per recursos especialitzats, tornen a l'Escola i allà és on se'ls ha d'acompanyar, amb els riscos que comporta per les persones que pateixen i la comunitat. La C. i la M. també manifesten les poques hores d'atenció que hi ha dels Equips d'Assessorament i orientació Psicopedagògica (EAP) de zona a les escoles en comparació amb la gran quantitat de casos amb necessitats que hi ha. A més a més, aquest acompanyament es restringeix a l'alumnat amb Necessitats Específiques de Suport Educatiu reconegudes, la resta, queda fora. Afegint la dificultat que es troben perquè es pugui fer aquest reconeixement de necessitats. La C. i la L. consideren que hi ha moltes persones a les quals no se'ls fa cap avaluació, i que seria indispensable per a poder oferir-los-hi l'ajuda que requereixen.

A la pregunta sobre quins són els **recursos personals** per gestionar les situacions que es troben en el seu dia a dia, les tres responen amb

característiques personals: disponibilitat, calma o paciència, i en cap moment s'esmenten recursos més tangibles o estudis que puguin tenir. El que destaquen és la forma que tenen de gestionar les situacions i de crear vincle amb l'alumnat. Tant la L. com la M. esmenten el fet de poder transmetre el missatge a l'alumnat de: "si ara no puc, et vindré a buscar".

Tot i que no és un aspecte que es preguntava directament, en les tres entrevistes surten les **famílies**. Dues d'elles comenten que també estan saturades, sovint no saben com afrontar les situacions complexes en les quals es troben. És necessari també acompanyar els seus processos i la M. explicita que a vegades, inclús acaben fent funcions que són les que haurien de fer les famílies, ja que són elles les qui han de col·laborar i posar els recursos necessaris. Apunta, però, a què les famílies amb recursos econòmics tenen més accés a teràpies, pel fet que a la privada no hi ha tanta llista d'espera com a la pública. Tot i que a vegades es trobin amb una manca de consciència, o col·laboració per part de les famílies, destaquen la necessitat de treballar conjuntament.

Totes tres coincideixen que a causa de la saturació del sistema públic, les dificultats familiars, i el context en el qual es troben d'augment dels malestars, a les orientadores els està tocant fer tasques que no són pròpies del seu rol. Tot i que les tres tenen estudis relacionats amb la psicologia clínica, consideren que no estan prou especialitzades per fer front a les situacions crítiques que han d'atendre en el seu dia a dia. I tenen clar que des de l'escola, i el seu paper d'orientadores, no es pot donar un acompanyament periòdic i especialitzat, com el que està necessitant actualment gran part de l'alumnat, tot i que cada vegada es troben en més situacions on han de fer un seguiment intensiu. La L. apunta que les escoles també comencen a estar col·lapsades.

Finalment, s'observa una diferència en la mirada, segons els anys d'experiència de dues d'elles. La M. expressa que no es pot arribar a tot, i que aquest és un aprenentatge que els més joves han de fer, i, en canvi, la L. que ha començat fa poc en l'àmbit, expressa la sensació d'haver d'arribar a tot arreu, com un pop. Un altre aspecte important que destaca la M. és que s'ha d'aprendre a posar distància emocional amb les situacions, per poder fer la tasca d'orientadora correctament.

7.3. Discussió

Posant en relació el **marc teòric** amb els resultats obtinguts, aquests constaten el que mencionaven Puntí i Ruiz (2022), les tres professionals manifesten que han detectat un augment del malestar emocional; angoixes, depressió i autolesions. Això es tradueix en alumnat que no pot sostenir tot l'horari de classe. També corroboren el que deien els autors, que el Trastorn que sí que s'ha incrementat entre l'adolescència és el de la Conducta Alimentària.

Faya i Graell (2021) consideren indispensable promocionar el treball en xarxa, perquè sovint els professionals de l'educació no tenen coneixements especialitzats sobre salut mental. Les entrevistades també ho posen en relleu, però paradoxalment el que s'estan trobant és que cada vegada s'estan reduint més les coordinacions amb els CSMIJ's i l'acompanyament dels EAP's és insuficient. Entenen que és degut a l'augment de demandes que també tenen

aquests serveis, que estan col·lapsats, però el que genera és un sentiment d'abandó a les escoles. Han de resoldre les situacions que es troben diàriament sense recursos externs ni coneixements suficients, intentant invertir el màxim de recursos interns. Els tres centres han fet un augment de personal just aquest curs, però tot i amb aquesta millora, la sensació que tenen les professionals és que no estan podent arribar a atendre totes les demandes de forma adequada.

També caldria implicar a un altre agent: les famílies. Però s'estan trobant que moltes també estan desbordades o no poden fer front a la complexitat que se'ls presenta davant del malestar dels seus fills i filles.

L'altre aspecte important és el fet que aquests malestars són difícils de catalogar (Puntí i Ruiz, 2022). Aleshores les escoles es troben moltes dificultats per accedir al reconeixement de NESE, el que comporta que les mesures que s'apliquen no rebin ajudes externes, sinó que han de sortir de l'escola. Molts dels recursos que ofereix la Generalitat a la seva web (s.d.), també queden restringits a situacions que impliquen un diagnòstic. Què passa, doncs, amb els malestars que no tenen un diagnòstic concret?

Una possible alternativa seria dotar als centres amb agents de salut o personal especialitzat (Puntí i Ruiz, 2022). Tot i que estaria bé, perquè es garantiria el treball en xarxa i les coordinacions periòdiques, el risc seria que potser s'acabaria difuminant més del que ja està, la tasca educativa. El que sí que cal és més personal que pugui fer l'acompanyament propi de les escoles. Per altra banda, Puigardeu, Barroso i Amorós (2021) exposen que cal que les escoles es formin en salut mental. Les orientadores entrevistades també veuen la necessitat de formar-se, tant elles com els docents. Però és realment aquest el paper de l'escola? Cal que a part de totes les altres funcions, també siguin expertes en salut mental? No seria millor dotar de recursos a la xarxa pública, per delimitar bé les funcions dels diferents contextos?

Un fet alarmant és que la tasca preventiva ha quedat oblidada, donada la urgència del dia a dia a les escoles. Senten que només apaguen focs, ja no els queda temps per anticipar-se, sinó només per contenir. Sovint tenen la sensació que s'arriba tard. És possible que algun dia es pugui tornar a la prevenció? Per fer-ho cal que primer s'atenguin adequadament tots els malestars, i quan aquests deixin d'expressar-se de forma imprevisible a les escoles, es comenci de nou a repensar la tasca d'orientació. En aquesta línia, Puigardeu, Barroso i Amorós (2021), diuen que l'acompanyament individualitzat de les tutories és essencial per poder fer deteccions. Les professionals corroboren que cada vegada calen més hores d'atenció directa individualitzada, però aquesta no pot anar destinada a l'anticipació, sinó a sostenir els malestars. A més a més, és paper dels tutors fer aquestes deteccions? No estan preparats ni tenen els coneixements específics, tot i que tinguessin més hores alliberades per fer-ho. Al professional que li toca fer aquesta funció és al de la psicologia clínica. Les orientadores també manifesten, com deia Brun (2020), la sensació d'haver d'estar desenvolupant una funció que no els correspon i que se'ls exigeixen uns coneixements que no tenen. Amb la consegüent sensació de frustració i patiment que això genera, ja que s'està parlant de situacions greus, que poden ser un risc per la vida de l'adolescent, que estan desateses per la xarxa pública i són elles les que han de gestionar-les i fer-ne el seguiment.

Pel que fa al clam dels recursos que necessitarien les orientadores hi ha una lleu divergència. Per una banda, es considera que necessitarien més hores d'atenció individualitzada, per tant, que se les alliberés d'hores de classe, però per altra, es considera la necessitat de què puguin estar més presents dins les aules, per fer codocència amb el professorat i poder atendre de forma més universal les diferents necessitats.

Quan se'ls pregunta pels recursos personals, totes tres fan referència al que Leal (2010, citat a Brun, 2020), anomena la cura de la quotidianitat. Verbalitzen que el que és necessari és mostrar-se disponibles en el dia a dia, des de la calma i la paciència, per poder acompanyar processos. Així, doncs, sembla que el rol de l'orientació va estretament relacionat amb característiques personals, el tacte, més que amb estudis o coneixements que es puguin posseir.

No es pot oblidar tampoc, que el Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, diu que tot l'alumnat té dret a mesures i suports universals que garanteixin el seu benestar. Tenint en compte la situació exposada, costa de creure que s'estiguin invertint els recursos necessaris en educació per fomentar el benestar de la població adolescent. S'hauria d'incloure l'educació emocional de forma encara més específica al currículum de totes les etapes.

En relació amb les **preguntes d'investigació** inicials:

- Les escoles poden donar el suport emocional necessari davant la problemàtica, en augment, de salut mental entre l'alumnat adolescent?*
- De quins recursos disposen per a fer-ho? Els coneixements de la figura d'orientador són prou especialitzats sobre salut mental?*
- Com viuen les persones que tenen la tasca d'orientadores educatives als centres, la situació actual?*
- Qui acompanya a l'acompanyant?*

Ha quedat palès que la vivència de les professionals és que tot i que els centres cada cop intenten invertir més recursos, sobretot en nombre de personal, per a l'atenció dels malestres a les aules, aquests no són suficients per fer front a la complexitat actual en la qual es troben. Senten que no poden donar el suport emocional necessari, ja que no tenen els coneixements especialitzats, però tenen clar que tampoc és el seu rol fer tasques pròpies de la psicologia clínica. Perquè no podrien dur-les a terme adequadament sense disposar d'altres recursos, com ara, el temps per atendre de forma continuada individualment en espai terapèutic. Expressen sentir-se desbordades en alguns moments, però tot i així, fan ús de les seves virtuts personals per gestionar aquestes situacions. Finalment, se senten acompanyades per l'equip de les seves escoles, però es posa de manifest la falta d'acompanyament de les administracions i serveis externs.

8. Conclusions

La investigació va néixer d'una motivació personal, ja que al dia a dia a l'Escola, treballant com a orientadora, s'havia detectat un creixement notable del malestar emocional i aquest augment era un fet corroborat per la literatura. A més a més, parlant amb diferents persones de l'entorn que es dediquen al mateix camp, cada vegada hi ha més la sensació compartida de no estar podent arribar a totes les demandes que aquest increment comporta. Fet que va suscitar les preguntes d'investigació i marcar els objectius a seguir.

Com s'ha vist anteriorment, s'han pogut respondre les preguntes d'investigació, i a continuació s'exposarà si s'han assolit l'objectiu general i els específics.

L'objectiu general *d'explorar si els recursos que tenen els centres, i específicament, la figura d'orientació educativa, són suficients per afrontar el repte actual de l'augment de casos de malestar emocional entre l'alumnat adolescent, concretant quina és la vivència professional respecte a aquesta situació en 3 centres de diferents contextos, s'ha assolit de forma correcta, tenint en compte les limitacions pròpies del mateix disseny. La conclusió que s'extreu dels resultats és que els recursos no són suficients, sobretot els externs, i que la vivència es veu influïda pels anys d'experiència així com les característiques personals de cada professional, ja que en els tres casos, la situació de manca de mitjans és similar. Totes tres perceben que no poden arribar a atendre les necessitats de l'alumnat com els agradaria. Cal destacar que les mancances de recursos no estan relacionades amb aspectes intrínsecs de la figura d'orientació, sinó que venen ocasionades pel context extern de desbordament del sistema de Salut Pública i com això acaba repercutint directament a les Escoles que són qui ha d'acompanyar a l'alumnat, estigui en la situació que estigui.*

En referència als tres **objectius específics**:

-Realitzar una anàlisi dels recursos dels quals disposa el centre i la figura d'orientació per fer front a la situació actual.

La informació recollida a les entrevistes ha permès fer l'anàlisi dels recursos disponibles a les tres escoles. Podent establir una comparativa entre els recursos que es consideren externs i interns, i inclús, d'aquests últims, els que són del centre i els que pertanyen pròpiament a les característiques personals de la professional. Com s'ha comentat a la discussió, aquestes són les que estan permetent que es pugui tirar endavant amb la tasca d'acompanyament, ja que externament estan rebent molt poc suport.

-Detectar quina és la vivència que tenen els orientadors de la relació entre demandes i recursos disponibles.

Molt lligat amb l'anterior, les tres exposen que els recursos, tot i que les escoles estan fent una inversió per poder tenir més hores d'atenció directa, no són suficient per arribar com caldria a acompanyar l'alumnat. Un aspecte que s'ha posat en relleu és si són les escoles les que haurien d'estar donant resposta a aquestes situacions, o s'estan havent d'assumir funcions que no els pertoquen per culpa de la saturació de la xarxa pública. Per contrarestar el col·lapse d'aquesta, s'està generant el col·lapse de les escoles.

-Identificar el grau de satisfacció envers els recursos disponibles en el dia a dia de l'orientador.

Generalment, estan satisfetes amb els recursos que les seves escoles estan invertint per abordar la situació actual. Però, en canvi, es percep una alta insatisfacció per l'acompanyament i els recursos que obtenen de serveis externs.

Així doncs, la **hipòtesi** inicial; *les escoles, i concretament, les figures d'orientació educativa no tenen els recursos suficients per fer front a l'augment de malestar emocional a les aules i, per tant, donar el suport que l'alumnat necessita. I aquesta situació es viu amb malestar per part dels i les professionals, s'ha confirmat.* Ni les escoles, ni les figures d'orientació educativa tenen els recursos suficients, i es troben que no poden acompanyar les necessitats de l'alumnat com els agradaria. Fet que genera malestar i preocupació a les professionals. Però s'ha de matisar que les tres escoles estan fent el possible per augmentar els mitjans per dur a terme una bona atenció directa, el dèficit i les limitacions procedeixen de l'administració i serveis externs.

Finalment, com es proposava a l'inici del treball, aquest ha pogut ser un espai de reflexió per totes les professionals. Les entrevistes es van convertir en converses enriquidores entre persones que estimen el que fan. Originant-se la sensació de "no estar soles", ja que s'observaven moltes similituds en els relats. Però alhora, és preocupant que tres escoles totalment diferents, estiguin passant pel mateix. S'ha constatat que les escoles estan desenvolupant funcions que no els pertocuen per no deixar a l'alumnat desemparat. Cal un replantejament urgent del sistema educatiu i l'atenció a l'alumnat. És necessari parar per analitzar la situació actual, veure quines tasques s'estan assumint que no són pròpies de les escoles i com es poden retornar a qui pertocuin. Ja que per més recursos dels que es doti a les escoles, mai seran suficients, perquè no és l'espai on s'han d'abordar determinades problemàtiques.

A més a més, s'ha posat de manifest l'existència d'una escletxa social. Pel fet que les famílies amb recursos econòmics es poden pagar teràpies privades, però, en canvi, les que no tenen aquesta opció, han de fer front a llargues llistes d'espera, i a una atenció dilatada en el temps que sovint no és suficient per acompanyar les situacions de gravetat en les que es troben. Les escoles no poden suplir les mancances del sistema de Salut Pública, però tampoc poden permetre deixar desatès el seu alumnat, per tant, es troben en mig d'una situació summament complexa i estressant.

8.1. Limitacions i millores de l'estudi

Com ja s'ha esmentat a l'inici del plantejament, la principal limitació és el tamany de la mostra. En el context del Treball Final de Màster ha sigut adequat, per poder fer un primer apropament. Però hauria sigut interessant disposar de més temps per poder fer una investigació més exhaustiva. Contactant amb un nombre més elevat de professionals, perquè els resultats fossin més generalitzables. També es podria haver dissenyat el recull de dades amb la tècnica del grup de discussió (Fàbregues et al., 2016), la qual cosa hauria permès arribar a molta més gent invertint pràcticament els mateixos recursos temporals, enriquint així els resultats obtinguts.

El fet que l'entrevistadora conegués a les tres entrevistades pot haver ocasionat una disminució de l'objectivitat de la investigació, tot i que ja es parteix de la base que amb una eina com l'entrevista sempre es posa en joc la subjectivitat dels participants (Fàbregues et al., 2016). Des de l'inici s'ha procurat mantenir un rol neutre, discernint el vincle personal del moment de col·laboració professional de l'entrevista. Val a dir, que possiblement això també ha facilitat que es creés un clima de confiança, i les participants s'expressessin més obertament. Permetent aconseguir informació valuosa sobre les vivències de les tres professionals. Tanmateix, que fos una temàtica que implica personalment a la investigadora també ha produït efectes en un doble sentit. Per una banda, la motivació envers la temàtica era molt elevada, facilitant el desenvolupament de la investigació. Per altra, en alguns moments la temàtica ressonava tant amb situacions complicades que es vivien en el dia a dia, que podia dificultar la realització de determinades tasques.

8.2. Propostes de futur

De tot l'exposat anteriorment, una futura investigació que es considera necessària elaborar seria una comparativa entre les escoles concertades i els instituts públics. Ja que els resultats constaten que les escoles concertades s'estan reinventant per poder sobreviure, però no gràcies als recursos públics, sinó als mitjans que elles prioritzen i escullen invertir. D'aquí sorgeix el dubte, si aquesta és la situació de desatenció a les escoles concertades, que generalment atenen a menys alumnat, com deu ser en un institut? O és que l'administració hi inverteix més recursos destinats a l'orientació? Tanmateix, caldria enriquir les dades obtingudes de la visió de les orientadores amb la dels professionals del CSMIJ. Seria interessant fer una investigació on es facilités un espai de diàleg entre els serveis. D'aquí potser en podrien sortir veritables propostes de treball en xarxa, des de la comprensió mútua. S'ha d'acabar amb l'abandonament que estan rebent els adolescents amb problemàtiques greus, així com amb la sensació de solitud de les professionals de l'orientació educativa.

Una última proposta, seria analitzar si està funcionant adequadament la figura del referent de benestar emocional i comunitari (Puntí i Ruiz, 2022) a les escoles. Ja que al ser, en principi, un servei per fer prevenció i detecció precoç, hauria d'estar molt més present en el dia a dia dels centres. I sobretot vetllar perquè no es convertís en un pas més que dificulta l'arribada al sistema de salut mental especialitzat, perquè en definitiva ells fan la detecció per fer la derivació, però s'hauria de corroborar si realment estan descongestionant el CSMIJ. Si no fos així, és urgent dotar de professionals especialitzats als centres de salut públics, perquè cap adolescent es quedi desatès, o hagi de ser atès amb els escassos recursos amb els quals compten les escoles, insuficients per acompanyar les problemàtiques adolescents actuals. Com sobreviuran els adults del futur, si no els ajudem ara a adquirir les estratègies necessàries per fer front als reptes vitals?

9. Referències bibliogràfiques

- Bolea, E. i Cárceles, E. (2019). *Eix 2. Marc de referència psicopedagògic*. [Recurs d'aprenentatge] Recuperat del Campus de la Universitat Oberta de Catalunya.
- Brun, J.M. (2020). La relación clínica-educación en el marco escolar: susceptibilidades y puntos de encuentro. *Àmbits de psicopedagogia i orientació*, 53, 11-21.
- DECRET 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu.
- DECRET 175/2022 de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica.
- Delgado, K., Federico, W. i Vera, S. (2018). La utilización de una metodología mixta en investigación social. *Rompiendo Barreras en la Investigación* (164-184). Editorial Utmach.
- Departament d'Educació. (s.d.). *Gencat. Departament d'Educació*. <https://educacio.gencat.cat>
- Diputació de Barcelona. (2023). *Diputació de Barcelona*. <https://www.diba.cat/>
- Diputació de Barcelona. (2023). *Enquesta d'hàbits de salut a alumnes de quart de l'ESO de la província de Barcelona. Informe de resultats 2022*. Diputació de Barcelona.
- Fàbregues, S., Meneses, J., Rodríguez-Gómez, D. i Paré, M.H. (2016). *Técnicas investigación social y educativa*. Barcelona: UOC.
- Faya, M. i Graell, M. (2021). La atención a la salud mental de la infancia y adolescencia en España. Un camino recorrido y un largo camino aún por recorrer. *Anales de pediatría*, 94, 1-3.
- Llei Orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació (LOMLOE).
- Meneses, J. (2018). El paper de la investigació científica en la intervenció educativa. Barcelona: Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya.
- Puigardeu, O., Barroso, J.C. i Amorós, J. (2021) . La conducta autolítica en el entorno escolar Herramientas para la prevención, detección e intervención. *Àmbits de psicopedagogia i orientació*, 55, 5-26.
- Puntí, J. i Ruiz, P. (2022). Debate sobre la adolescencia, antes y después del COVID. *Psicosomática y Psiquiatría*, 22.
- Rodríguez-Gómez, D. (2018). *El projecte d'investigació*. Barcelona: Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya.
- Tamarit, A., De la Barrera, U., Mónaco, E., Schoeps, K. i Montoya-Castilla, I. (2020). Psychological impact of COVID-19 pandemic in Spanish

adolescents: risk and protective factors of emotional symptoms. *Revista de Psicología Clínica con Niños y Adolescentes*, 7 (3), 73-80.

UNICEF. (2021). *Resumen ejecutivo. Estado mundial de la infancia 2021. En mi mente. Promover, proteger y cuidar la salud mental de la infancia*. Oficina de Visión y Política Global de UNICEF.

Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC). (s.d.). *Gencat. Xtec*. <https://xtec.gencat.cat>

10. Annex

Annex I. Transcripció entrevista M.

A: Bé, bon dia M.

M: Hola, bon dia.

A: Estem aquí per fer l'entrevista, no? Com ja havíem parlat, sobre el Treball Final de Màster. Com has pogut també llegir en el consentiment, l'objectiu una mica, és conèixer la teva perspectiva sobre com s'està vivint, des de la figura d'orientadora, el malestar emocional que hi ha a les escoles actualment, i com has firmat també, en el consentiment, estem gravant l'entrevista. T'agraeixo el teu temps i la teva participació, i... re si et sembla bé, comencem amb l'entrevista.

M: Doncs va, comencem.

A: Vale, doncs mira, la primera pregunta, eh...bueno, és que si l'augment de casos de malestar emocional entre la població adolescent és un fet indiscutible a la nostra societat, i voldríem saber si en el dia a dia de la vostra Escola heu notat aquest augment entre l'alumnat de secundària, i si és així, si em podries explicar com s'està manifestant.

M: Doncs efectivament hi ha hagut un augment increïble, des de... amb aquests últims anys, ja no tant... només pre-pandèmia, sinó ja abans de la pandèmia ja havien començat a incrementar els casos. Però a partir de la pandèmia s'han disparat de manera gairebé inexplicable. Eh...Sobretot nosaltres ho hem trobat en aquests dos últims anys, a secundària, a cursos que... que quan estaven amb el confinament eren cursos de primària, i quan han arribat a l'ESO aquest canvi no l'han pogut fer d'una manera... progressiva, sinó que s'han trobat de sisè, sense poder tancar una etapa, a primer d'ESO. Aleshores aquests cursos que vam iniciar a primer d'ESO són els que ara estan fent tercer, en aquest cas, aquest any, s'han disparat moltíssim els casos d'alumnes amb problemes emocionals. Problemes emocionals, problemes... També trastorns alimentaris... i problemes en general de conducta, de comportament, d'ansietat, d'angoixes...fins al punt que fins i tot alguns dels nostres alumnes han hagut d'estar ingressats una temporada, en un Centre de Dia, per poder resoldre i ajudar-nos perquè no, no hi havia prou, amb els recursos que teníem a l'escola per poder fer front a aquesta, a aquesta...aquest augment de casos.

A: Ara que em parles dels recursos, quins són els recursos dels quals disposesu al centre per poder acompanyar el malestar de l'alumnat?

M: Mira, nosaltres som una escola que tenim un equip de... un departament de psicopedagogia, que som 5 persones, aquest, aquest any som sis perquè...estem en un moment d'impàs, de jubilacions i de noves incorporacions. Som quatre psicòlogues i dues logopedes que també són psicòlogues. Aleshores a secundària concretament, en aquest moment som dues persones, que estem amb una jornada sencera, la meitat cada una, i estem treballant conjuntament aquests cursos de secundària. Després també tenim una auxiliar d'aula, que és

una incorporació nova d'aquest any, també a secundària, també amb una jornada sencera i ens està ajudant a...entrar a les aules i acompanyar els alumnes des de dins de l'aula o en algun cas doncs també, si fa falta, doncs, amb, amb petits grups reduïts, per poder treballar. Recursos, sí, vist així, digue'm som tres persones, amb dues jornades senceres, però, donat l'augment de casos, és insuficient.

A: Vale, és a dir, una mica és el que anàvem a...

M: És insuficient perquè no donem a l'abast amb els...amb el què està passant a les aules i amb els recursos que nosaltres tenim.

A: És a dir, aquests recursos, no? Com dius no són suficients per poder fer un acompanyament periòdic individualitzat ni arribar totes les demandes.

M: Intentem arribar a tot arreu, però no sempre ho aconseguim, perquè a vegades se'ns acumulen els casos el mateix dia i el mateix moment. Estem fent, o bé estem fent una reunió o estem parlant amb una família i després tenim un alumne fora de l'aula que té un atac d'ansietat i no pot entrar o que els professors ens diuen: Doncs està al lavabo perquè ha hagut de sortir de classes. I si nosaltres estem disponibles i anem, però no sempre és el cas. De vegades, no sé, no és que el deixem, que acabi de passar la seva ansietat tot sol. Però hem de recórrer a altres... altres recursos, no? o...

A: Altres persones...

M: Un professor que està de guàrdia...o algun alumne ja més gran que són amics, i mira, estiguet una estona amb el teu amic o amiga mentre nosaltres podem atendre'l. Ens falten, ens falta temps i ens falten recursos...

A: Per poder acompanyar, no? I a nivell personal podries explicar els reptes que et trobes en les situacions quotidianes? Una mica ja és el que estaves dient, no? Això de que no et pots dividir en dos... i tot això, però si podies afegir algun repte més que t'hagis trobat.

M: Doncs, bueno, a part d'això de que moltes vegades estàs fent una cosa i... el que fas no és tan urgent, com el que hauries de fer, però pel motiu que estem parlant d'una escola, estem parlant de que a lo millor tu estàs en un grup classe, fent alguna activitat, no pots deixar el grup classe, per atendre aquell alumne, quan seria prioritari poder tenir aquest temps per poder estar amb ell. Això és un repte que...és un discurs que l'hem fet moltes vegades, que potser els psicòlegs només hauríem de tenir hores d'atenció, i tot i així, a vegades s'ens solapa, eh? Les hores d'atenció, però seria convenient, jornades llargues, jornades senceres i només dedicats a... a apagar focs...perquè moltes vegades hem d'apagar focs. De vegades quan ho tens, quan tot està programat tot funciona bé, quan ho tens programat i hi ha un foc per apagar, és quan tot es descontrola, i aleshores, és quan notem la falta de...d'això, de recursos.

A: I a nivell més personal, quins són els teus recursos, per entomar aquestes situacions, tu com a M., Quins recursos creus que tens?

M: Jo com a M., i amb trenta-cinc anys treballant al mateix centre i amb una situació bastant semblant, el millor recurs que podem fer és la calma. Ens ho

hem de prendre amb calma. No podem pensar que nosaltres ho podem arreglar tot, no arribem a tot, som persones, ens equivoquem com tothom, i ens hem de prendre les coses una mica...mirat des de la distància. Què sóc capaç de fer, quant sóc capaç de fer, i que puc assumir. I el que jo no pugui assumir, ho he de derivar i demanar ajuda. Tot i que sembla que, per ser el departament de psicopedagogia ets tu només la que has d'ajudar, també t'han d'ajudar i això posar una mica de distància, sobretot amb els casos més greus, perquè si no poses distància, no ets capaç de fer les coses amb la mesura que hauries de fer-les. Aleshores, calma, sobretot això, programació, quan ho tens tot programat, tot funciona bé. Quan venen coses imprevistes és quan has de dir: Ei! Atenció! Què és important, què és prioritari? Faig el que sigui més urgent, i la resta ja ho farem. I sobretot això, per la gent més jove, aprendre a posar distància, i pensar que és problema teu, perquè estàs treballant, i són alumnes... i t'els acabes estimant. Però aquests alumnes tenen famílies, i la família també és la que ha de posar moltes vegades la feina, i el recurs... i... i tot el que pugui ser.

A: Clar, que a vegades amb excés d'implicació no? També acabem passant una mica...de funcions que no són nostres.

M: De vegades sí, no? O renyem a les famílies i pensem, jo no sóc ningú per renyar a una família. Puc aconsellar, però l'últim, l'última paraula sempre la té la família en tots els casos.

A: Clar, sí, totalment. Vale, i una mica ja ho comentaves al principi, no? Que hi ha hagut molta diferència, abans i després de la pandèmia, sobretot amb els cursos aquests que no van poder fer la transició. Però ara, una pregunta més específica. Mirat en perspectiva, això, tenint en compte el malestar emocional de l'alumnat, quines diferències hi ha hagut pre i post-pandèmia, i si ha fet falta, en quins aspectes has hagut de reorganitzar la teva tasca.

M: A veure diferències...d'abans amb ara, són alumnes... més, m'he trobat com, més emotius més... més sensibilitzats, que és més fàcil que es desmontin, potser també el confinament, evidentment, no ha ajudat a ningú, però jo vull pensar que és perquè aquest contacte que tan necessiten els adolescents els hi ha faltat. I un contacte físic no és el mateix com contacte digital. Per tant, això... Aquesta falta de poder trobar-se amb els amics, de poder sortir, de poder parlar... i abraçar-se i tot això que fan els adolescents, això els hi ha faltat. Aleshores, com que els hi ha faltat, busquen ara, la manera de recuperar aquest temps i a vegades no saben com fer-ho. I per això, moltes vegades ens trobem amb alumnes que...o que intenten...o que intenten recuperar un temps perdut així a la desesperada, i llavors, emocionalment no ho poden... no ho poden aguantar...I després també hem trobat alumnes, casos, de nanos més tímids, més reservats que el confinament els hi ha anat bé d'alguna manera, perquè estaven a casa i duïen una mascareta... Molts s'han pogut amagar els grans, les dents mal posades...

A: Totalment.

M: Coses que no els agraden d'ells mateixos i durant aquests... aquests mesos de confinament, han trobat una... com una tranquil·litat des de casa, que quan s'han hagut d'enfrontar a l'escola, no han suportat. Iestic pensant en casos d'algunes nenes sobretot, que... estaven fent, en aquell moment primer o segon d'ESO, que és una preadolescència, que encara...vull dir, sí què passen, comencen a... passar-ho malament pel que fa a les diferències amb el seu cos, però de cop i volta s'han trobat, després o quatre o cinc mesos o sis, amb un curs, amb un tercer d'ESO amb un quart d'ESO, que no han pogut aguantar la pressió dels companys, perquè s'han trobat que moltes...hi ha nanos que s'han engreixat durant el confinament. O s'havien engreixat, o...havien tingut més grans a la cara. Tot això, que en aquell moment hi havien d'exposar-se, també ens vam trobar fa dos anys, amb alumnes que van haver de deixar el centre...

A: Més ansietat social, no, potser?

M: Durant una temporada perquè no podien... la pressió dels alumnes, dels companys, vols no la podien suportar. I també ingressos, ingressos... absentismes...Vull dir que hi ha les dues parts, no? Al que el confinament li ha anat bé per amagar-se, d'alguna manera, i els que el confinament els hi ha anat malament perquè necessitaven, aquesta... aquest contacte, que els hi faltava. I tant un cas com l'altre, quan s'incorporen de nou, tenen problemes.

A: I és quan ara s'estan manifestant.

M: I ara...i alguns d'ells es manifesten, doncs, un any més tard..

A: Exacte, sí...Vale, bueno, en el dia a dia a l'escola et sents acompanyada, pel centre?

M: Sí, acompanyada molt. Que ens faltin recursos és una cosa, però que no ens sentim acompanyats... jo em sento acompanyada, per l'equip de tutors, per l'equip directiu... i em sento acompanyada per les meves companyes de departament de psicopedagogia que sempre pots, tenim una hora de reunió setmanal, i sempre pots compartir, amb elles, el que... les teves ansietats o les teves preocupacions.

A: Vale, molt bé. Ara ja per anar tancant, una mica més a nivell extern, vale? No tant de dins de l'Escola. Amb quins serveis i de quina manera us coordineu?

M: Aviam, cada vegada amb més, perquè cada vegada hi ha més alumnes que estan...Són derivats a serveis externs. Amb lo qual, vol dir que quan ells, quan qualsevol alumne té un terapeuta fora de l'escola, nosaltres ens coordinem amb aquests terapeutes com a mínim un o dos cops cada... cada curs. Després tenim als centres, a l'EAP, per exemple, que ens trobem poquet, perquè amb l'EAP només ens veiem un cop, dues hores al mes. I són casos ja molt concrets, que amb informes ja de dictàmens, de NESE, i ens coordinem poquet, però sempre hi ha...tens, penses que tens el suport de l'EAP que en algun moment, doncs sí que et poden donar un cop de mà. Després tenim també un altre... un altre servei que ja és per casos més problemàtics, que és el CRETDIC. Al CRETDIC hi acudim poc perquè, ja et dic, és un servei que costa accedir-hi, perquè tenen llista d'espera, però sí que hem accedit alguna de les vegades, i et fan un suport

i una atenció molt completa, un cop hi ets dins, el seguiment està molt bé. Després tenim els Serveis Socials, abans jo, potser que em coordino amb algú de serveis socials fa cinc o sis anys. Abans mai havíem tingut coordinacions amb Serveis Socials perquè o els casos no ens arribaven, és veritat que ara l'alumnat que tenim és molt més divers que fa vint anys enrere. No ens arribem casos problemàtics amb lo qual l'assistència social, no ens feia falta. Ara amb els últims cinc o sis anys, ens estem coordinant amb bastant...amb bastants Serveis Socials. Estem parlant de nanos que ens arriben de pla de xoc, nanos que... segurament, doncs abans no els teníem nosaltres per ser escola concertada i ara doncs al Departament ens els porta i hem d'atendre'ls igual que els altres. I amb aquests casos normalment, és quan tenim més coordinació amb assistents socials o treballadors de carrer...

A: Clar, sí, que l'augment, no sabem tant, o sigui, l'augment de coordinacions amb Serveis Socials, potser no ve tan donat perquè hi hagi més casos que ho necessiten, sinó perquè abans no hi eren aquests casos.

M: Perquè abans aquests casos no eren a l'Escola.

A: És amb els últims anys, que amb el pla de xoc s'han incorporat, no?

M: Sí, s'incorporen i per tant també, tots els serveis que els envolten. Nosaltres també com a centre, doncs hem d'estar en contacte.

A: Ens coordinem. Vale, i creus que hi ha malestars, que identifiquem a les aules que no estan podent ser atesos per la xarxa de professionals externs?

M: Segurament que sí. Segurament que sí perquè, insisteixo, si hi ha recursos econòmics, les famílies van a centres privats de psicologia. Per tant els atenen rapidament, i poden fer un seguiment. Que després passen a la pública en molts casos perquè hi ha trastorns que són de llarga durada i no poden assumir-ho? Sí. Però el primer cop ja està parat. I després passen. Quan no hi ha recursos econòmics, que ja et dic, aquests últims anys amb els plans de xoc això ens està passant, han d'acudir ja d'entrada a la pública. I aleshores el CSMIJ, que és el que atén aquests nanos, és un...recurs que està súper demanat, saturat i amb llargues llistes d'espera. Aleshores de vegades ens hem trobat que nosaltres considerem que és important, el CSMIJ quan fan la primera valoració, consideren que sí és important, però no és urgent, que hi ha casos que han de passar per davant, i trobem famílies amb llistes d'espera llargues. És veritat que l'escola també té una assegurança. Però aquesta assegurança només es pot fer servir a partir de 3r d'ESO. I és una assegurança que és per parar també el primer cop. Demanes... costa molt, perquè has d'omplir...

A: Informes?

M: Una burocràcia que dius...no arribes mai, però t'agafen l'alumne, te l'agafen, fan la primera valoració però després el passen al centre públic. I en funció d'aquesta primera valoració, tornen a posar-se a la llista d'espera. Per tant és un recurs de...per apagar el primer foc, però no ens resol també les llargues llistes.

A: Ja, perquè després tornen al circuit públic i tornem a trobar-nos, no?

M: Igual.

A: Que va molt lent i que... bueno, que potser per nosaltres un alumne que ho necessita molt urgentment...però...

M: Ells consideren que hi ha altres casos prioritaris i aquest passa a llista d'espera.

A: Exacte.

M: Però, bueno és qüestió que... la xarxa pública incrementin el nombre de personal...

A: Doncs sí, no sé com ho hem de fer però...

M: Nosaltres no, no ho hem de...nosaltres només ens podem queixar. Però estaria bé, perquè donat el nombre de casos que...d'augment que hi ha, jo crec que la xarxa pública hauria de fer més del que fa... és cert que... també hi ha centres, ara estic pensant l'Hospital de Dia. Que és un centre que no hem dit, que també és un centre que derivem, bueno, derivem no, nosaltres derivem al metge de capçalera i el metge de capçalera deriva al Centre de Dia. Hi hem tingut alguns casos, Centre de Dia funciona bé, perquè són suports de llarga durada, no és una... una visita i ja està. És molt de temps que els tenen allà coordinant-se, psicòlegs, psiquiatres, assistents socials, l'escola i la família. I normalment el Centre de Dia, si funciona bé, estan bàsicament tot un curs sencer. Abans no s'incorporen a l'escola i ho fan sempre de forma molt progressiva. Però també el Centre de Dia és una altra espai que hi ha una llista d'espera increïble. Molt més que el CSMIJ, perquè com que tenen places concretes, perquè són gent que està molt de temps ocupant aquesta plaça, tenen moltes d'altres.

A: I això, els períodes tampoc poden ser molt llargs...

M: Perquè hi ha gent esperant, però clar, com a mínim tres mesos han d'estar en un centre de dia si no no arreglem res.

A: Ja, el procés terapèutic no és...

M: És molt llarg, sí. I aleshores clar, és difícil de..d'assumir tots els casos. Perquè hi ha casos que són de Centre de Dia i no hi poden arribar. Per falta de...

A: De recursos...

M: Sí, perquè no hi ha... No hi ha prou places perquè puguin... per ocupar.

A: Per ocupar-les. Vale, bueno, doncs res per anar tancant M., no sé no sé si vols afegir alguna cosa més...

M: Bueno, si se m'acut alguna cosa...Però jo crec que de centres externs amb els que treballem són aquests.

A: Clar i el que caldria és això, augmentar...

M: És augmentar recursos públics, perquè de privats n'hi ha molts. Però no tothom...no tothom pot tenir una teràpia llarga en un centre privat. Aleshores està molt bé que comencin però hauria d'haver el pas aquest de passar a la pública, sobretot els trastorns alimentaris, que són danys...

A: Sí.

M: Doncs han de passar a la pública, i hi ha de ser més...ha de ser més àgil.

A: I a l'Escola, amb quins serveis creus... quin recurs creus que es podria dotar, per intentar, al menys, minimitzar l'impacte aquest, no? De l'augment de malestans i trastorns...

M: Bueno, a l'Escola sempre estaria bé augment d'hores, que hi hagi... que els psicòlegs enlloc de ser un per etapa, fossin dos per cada etapa. Sobretot ESO i secundària, ESO i batxillerat, perdó. Batxillerat són dos anys i de vegades amb dos anys mira, passen de puntetes i no ens n'adonem. Però és una etapa que... realment hi ha... es descarrèguen moltes ansietats, es desapareixen moltes angoixes... ja no només pel fet de pandèmies sí, pandèmia no. Sinó perquè hi ha una selectivitat, hi ha una exigència a nivell de notes que molts nanos no la poden assumir. I són... la majoria d'ells són nanos, que acadèmicament són bons, però ells mateixos, no? S'autoimposen una pressió, que de vegades, segons com, no la poden sostenir i... exploten. Molts d'ells comencen a fer teràpies per l'ansietat quan arriben a mitjans de primer de batxillerat. Perquè per sostenir aquesta pressió, que és difícil de...

A: Necessiten un acompanyament, que des d'aquí l'Escola no se'ls hi pot donar tant periòdicament.

M: No se'ls hi pot donar. No se'ls hi pot donar perquè, aviam, a l'Escola podem acompanyar fins a cert punt, però no podem mantenir teràpies ni acompanyament...

A: Ja, atenció setmanal... com si fos una teràpia...

M: No, no podem perquè no tenim el temps per fer-ho.

A: Vale, doncs re M., moltes gràcies per la teva ajuda, i, bueno, si vols quan acabi el treball ja t'el faré arribar.

M: Ah sí! M'encantarà llegir-lo.

A: Moltes gràcies!

M: Gràcies a tu!

Annex II. Transcripció entrevista L.

A: Hola, bona tarda, L. Bé, estem aquí per fer l'entrevista sobre el Treball Final de Màster, que com ja t'he explicat el seu objectiu és una mica, conèixer la vivència, no? De la figura d'orientació educativa respecte... l'augment del malestar a les aules, i la situació dels recursos actuals dels que disposen els centres. Ja t'he explicat en el consentiment que gravaríem aquesta entrevista, vale? I bueno, et volia agrair la teva participació, abans de començar.

L: Gràcies a tu, per comptar amb mi.

A: Vale, bé, doncs comencem. La primera entrevista, ai, la primera pregunta, fa referència a... que hi ha hagut un augment de casos de malestar emocional entre la població adolescent, això és un fet indiscutible que podem observar a la nostra societat. I...bueno, una mica era saber com en el dia a dia de la vostra Escola, heu notat que aquest augment entre l'alumnat adolescent, de secundària, eh...si s'ha augmentat, o no s'ha augmentat i si és així, si em podries explicar com s'està manifestant.

L: Nosaltres el que, o bueno, jo personalment, a l'escola el que estic vivint, és que hi ha un nombre molt gran d'alumnes que no sostenen a les classes, no funcionen a les aules, i... per diferents motius hi ha uns nivells angoixa molt grans... hi ha uns nivells de casos en situacions socials desfavorides, molt gran, i... clar tot això es manifesta amb, amb això, amb un munt d'alumnes que no t'estan sostenint un matí de classes. Que necessiten projectes d'atenció a la diversitat més específic, més específics, que necessiten sortir a fer un hort, a fer una tutoria individual, un seguiment intensiu molt acurat, per tal de fer una mica de contenció, no? I activar tota una sèrie de recursos que..bueno, no sé si després en parlarem...

A: Sí...

L: Però... que també... igual que nosaltres les escoles estem col·lapsats, no? Amb l'atenció que necessiten aquests casos, i la resposta que podem donar, doncs els recursos externs, jo crec que també es troben una mica en la mateixa situació.

A: Clar, pues en la línia d'això que deies, quins són els recursos dels quals disposeu al centre per fer front a aquesta situació?

L: Nosaltres internament, comptem amb...amb mi, com a coordinadora de la SIEI i orientadora, no? Que faig tota una funció més d'orientació, i una altra orientadora. Clar, des de la SIEI de l'escola, a més d'atendre els casos, pròpiament SIEI, l'atenció i la diversitat d'aquests casos, som com una mena eh, de centraleta, no sé com explicar-ho, de distribució de recursos i projectes per atendre les necessitats d'aquests nois. Al final del què disposem són, és d'aquesta unitat, no? Aquesta unitat en la que estic jo, està l'altra orientadora, tenim el vetllador, tenim a una persona de suport que hem hagut d'incorporar recentment, també, a una jornada important, a vint hores, i dues educadores, no? I amb tot aquest engranatge, d'equip, intentem organitzar suports d'aula,

projectes, alguns més de taller, més d'hort... més hores personals... hores de tutories... Bueno, una mica en funció del que necessita cadascú.

A: De les necessitats que van sorgint, no?

L: Sí.

A: Vale, doncs, en relació amb això, consideres que aquests recursos són suficients per oferir un acompanyament periòdic, individualitzat, a tot l'alumnat?

L: No, crec que és important, poder oferir aquesta tutoria intensiva, aquest seguiment intensiu, però el volum de casos que necessita una atenció personalitzada és molt gran i aquesta personalització també és molt gran i jo personalment, crec, o el que m'estic trobant és que l'administració, el sistema educatiu, no facilita tampoc, fer aquest tratge a mida que necessiten molts alumnes. És a dir, jo puc oferir, i m'estic trobant, eh? Un seguiment molt intensiu, molt proper, cada dia ens veiem mitja horeta, entre classe i classe, vinc a veure't perquè sé que necessites aquella capa, aquell carinyito, no? Però després, jo sé que no sostè, no estàs sostenint l'horari complert, i necessaries sortir, doncs, una mica abans o entrar una mica més tard i això l'administració no t'ho facilita.

A: Ja.

L: I això, pues clar, fa que esclatin bombes contínuament, perquè, bueno, estem demanant les mateixes hores d'atenció, i... la mateixa rigidesa pràcticament en el sistema a tothom, no sé si m'explico.

A: Sí, que dins de l'Escola potser sí que els recursos, no? S'intenten anar adaptant, però que et trobes sempre amb una limitació, una paret, que va més enllà del...

L: Sí, no és suficient, no? Per molt que facis, a la primera hora fem això, després del pati fem això, a última hora fem això...però és que són moltes hores, molts inputs, grups molt grans, que fan esclatar no? També, que activen a persones que... ja són especialment sensibles, a segons quines situacions, no? Bueno costa molt, i jo crec que la flexibilitat per part del sistema no hi és, i que hauria de ser-hi també per ajudar.

A: S'haurien de canviar coses des de...més amunt.

L: Sí, a més d'augmentar recursos, però bueno. Ja que no augmentem recursos, com a mínim augmentar flexibilitat no estaria malament.

A: Flexibilitzem el sistema...Vale, i a nivell personal, podries explicar... els reptes que et trobes en situacions quotidianes? Una mica ja ho deies, no? Que has d'anar a potser 10 minuts a veure aquest alumne...

L: Sí, jo em sento una mica que som com un...pop, amb molts tentacles, no? I que hem d'estar...Bueno molt desperts i molt sensible a dir, ara sé que aquest nano, té aquesta hora, clar això, amb tota l'ESO, amb tres línies de l'ESO, amb nanos repartits per tots els cursos, no? Sé què aquest alumne ara té això, vaig a...Re, potser és posar-me a la finestra, fer-li un gest d'estic aquí, o arribo a l'escola, i si sé que està a classe, entro i faig la ronda de bons dies...eh... no? Bueno i parlo de molts tentacles perquè són els alumnes, però són les famílies, no? Que també, bueno, famílies preocupades, sobrepassades per les

situacions, i amb molta necessitat de... Bueno, també de contenció, d'assessorament, de suport....

A: De sentir-se escoltades...

L: Sí, de tot... i de, bueno de.... sentir-se escoltades i d'altres vegades de: ja no puc més, no em truquis per donar-me més històries, no? Llavors jo crec que és això. Som com un pop, que hem d'estar a tot arreu... contenint... arribant a tothom...no? Bueno, m'identifica molt aquesta imatge de tentacles.

A: Sí, i ara que dius això, quins són els teus recursos personals, com a L., per poder entomar totes aquestes situacions, a part de ser un pop, que més diries?

L: Jo crec que el que més m'identifica com a recurs personal, o jo m'identifico, és la disponibilitat, no? El vincle que podem establir.

A: Total.

L: Des d'això, des de la preocupació, des de la proximitat, des de l'atenció, no? I aquesta atenció que comporta que "estic disponible per tu", no? És cert, que hem de ficar límits, perquè sinó de vegades la sala, no? On estem seria allò...o el despatx, tens cua, no? Però sempre amb la mirada de "si ara no puc durant el matí et vindré a buscar" o no? Perquè siguis un referent de suport.

A: Clar, estar present, encara que en el moment potser no ho puguis oferir.

L: Sí, sí, sí, diria això. Presència, disponibilitat i vincle, no? Una mirada des de que la situació actual que no està funcionat es pot transformar, que podem fer coses, que no passa res, que tothom, tots tenim moments a la vida, no? I que no ha de ser unes setmanes, que potser tenim un any més fotut, dos anys, potser tota l'ESO no és el nostre millor moment, no passa res, no?

A: Clar.

L: Però bueno, pues tenia algú que t'acompanyi durant aquest camí. De vegades això clar, pues costa, no? Perquè és el que diem, és que de vegades l'acompanyament que podem oferir tampoc és el que l'altra persona necessita en aquell moment. Segons de què parlem a nivell de salut mental, pues necessitarem recursos que des de l'Escola no podem oferir, no som mags.

A: Ja, no i que tampoc potser no tenim la preparació necessària...

L: Clar, és que som escola, és que al final no podem fer d'infermers, no podem fer contencions...No? Hi ha moltes coses que...

A: Psicologia clínica.

L: Clar, no, no, no, no.

A: Totalment. Vale, bueno, ja sé que tu... portes un any, quasi ja dos a l'escola, però, bueno, aquesta pregunta una mica amb la informació que tinguis tu, vale? I amb la teva mirada. Pensant una mica, no? En la situació pre-pandèmia post-pandèmia, creus que hi han hagut diferències en referència al malestar emocional de l'alumnat? I si sí que n'hi han hagut, creus que s'ha hagut de reorganitzar la tasca, per exemple del SIEI o de la persona que estava abans...?

L: Jo crec que sí que hi ha hagut diferència, perquè escolto comentaris de companys que porten molt de temps, no? I que et diuen precisament això, "es que yo no sé que tengo que hacer cuando un alumno se está lesionando".

A: Clar.

L: “Què haig de fer? És que haig de ser infermer, no? Haig de ser psicòleg, haig de ser...els tutors, no? Cada cop, i són els primers, són la via directa per un alumne. Jo com en els casos SIEI, però, és que no són només els casos SIEI els que estan presentant aquests malestars. És un nombre molt elevat d'alumnes que estan, sense cap tipus de paper que reconegui cap tipus de necessitat, no?”

A: Exacte.

L: Llavors, bueno, eh... jo crec que sí, que els tutors necessiten cada cop més, i l'equip en general, eh, més formació, perquè han d'arribar cada cop a més branques diferents. Han d'atendre situacions de malestar emocional, situacions que es manifesten això, amb autolesions, treball familiar, no? També, el que parlàvem, que abans no s'havien trobat amb segons quines demandes de famílies... bueno jo crec que sí. I em feies una segona part de la...

A: Sí.

L: Ah! Com s'ha hagut de reorganitzar...

A: La tasca una mica...No, ja no potser només del SIEI, sinó...

L: Sí, jo crec que...això, la tasca de tutoria, com a acció tutorial, no? Cada cop...jo no sé com ho feien abans, la veritat, però em penso, i veig, que cada cop els tutors han de dedicar més hores a fer tutories intensives.

A: A l'acompanyament individualitzat.

L: A l'acompanyament. Llavors, això potser abans, la tasca de tutor...i ho sé perquè això també suposa un desgast...pels tutors. La tasca de tutor cada cop és un art, és més... difícil d'exercir, és que no sé com dir-ho, eh! Perquè has d'estar...

A: Però, i això tornant-ho a la figura d'orientador, no? Vull dir al final també l'orientador cada vegada ha de fer un acompanyament més...

L: Al tutor. Clar, cada cop l'orientador ha d'assessorar més, no? No només atendre les demandes dels nois i noies, que al final acaben arribant a l'orientador, però també profes, que estan desbordats, que no saben com fer de tutors.

A: Clar.

L: No? Que hi ha un desgast, o situacions que s'estan carregant que...bueno, que també està provocant aquest desgast...

A: Del claustre, dels docents.

L: Sí, aquest neguit, de, clar... quan tu sents molt sovint “és que hem de saber de tot”, “és que no podem arribar tot”, “és que haig d'estar totalment disponible”, també, no? Per aquestes demandes familiars, fruit d'aquest malestar, no? I d'aquest neguit que...Jo crec que també arrel de la pandèmia, moltes dinàmiques familiars, no? Que potser, bueno, ja no eren del tot funcionals, no? Amb tot aquest tancament que hem viscut, s'han acabat de trencar...

A: Totalment.

L: I llavors ara tot això encara està més evident.

A: Està sortint, a la llum...Vale, i com vius el dia a dia l'escola, et sents acompanyada pel centre, per l'Escola?

L: Sí, la veritat és que... en aquest sentit, crec que sóc afortunada, no? Perquè la meua companya...orientadora, jo crec que té una mirada molt optimista, molt positiva. Sempre que ens deixin fer algo hi ha marge de...de treball, de millora, i això és molt positiu. I l'equip, també és un equip que rema molt a favor, no? Que es deixa molt...Crec que això també és tasca de l'orientador, cuidar això eh! Perquè sinó ens carregarem moltes figures de tutors, però quan estan a la tutoria i estan al capdavant del grup, es deixen tot, "la meua tutoria és l'element principal" i dediquem els espais que siguin necessaris per fer aquest seguiment individual. Compta amb això que crec que també ho hem de cuidar.

A: Sí, sí, sí, totalment. Vale, i ara ja...Bueno per anar acabant, a nivell extern, amb quins serveis i de quina manera us coordineu? Fora de l'Escola.

L: Fora de l'Escola tenim comissions socials un cop al mes, i ens coordinem també un cop al mes amb entitats socials, centres oberts, entitats, sí, més serveis socioeducatius que treballen amb...part de l'alumnat.

A: Sí.

L: Teníem també una xarxa molt establerta un cop al mes amb el CSMIJ...

A: Ah, molt bé!

L: Però aquesta xarxa s'ha tirat enrere, cada cop està costant més establir aquestes coordinacions, que estaven súper consolidades a l'Escola, i que ara, per la saturació en la qual es troben aquests serveis, estan reduint cada cop més, per mi, en moment en el que és més necessari que mai fer xarxa, llavors això fa que de vegades el sentiment com a orientadora sigui d'estar una mica sol, perquè a l'altra banda, fora de l'escola no respon ningú.

A: Totalment.

L: Vull dir, necessito que ens trobem, necessito que parlem de què està passant, de com ho abordem, necessito que escoltis el que t'estic explicant que passa cada dia aquí no? Perquè després tu te'l trobes una horeta, a la consulta aquest alumne, i no és la realitat, i no és el context real, no? I jo crec que aquesta era una veu que teníem molt...molt establerta, una coordinació molt consolidada i que cada cop està costant més...i per mi això és una pèrdua súper important.

A: Sí, i s'està perdent justament perquè els professionals del CSMIJ...

L: Saturació.

A: Clar, estan desbordats...

L: A més que s'estan perdent molts professionals, estan havent-hi molts canvis, ara això ja no ho sé si és a tot el territori, però aquí s'estan perdent professionals, que bueno, pues que estan canviant de lloc...bueno no sé, situacions...i que està costant molt, eh...fer el traspàs, fer el canvi de professional. Llavors alumnes que es queden molt de temps i molts mesos, sense revisió de medicacions, sense ser atesos pel psiquiatre que els tenia de referència, o per un nou...sense...bueno i clar, estem una mica en l'aire, sostenint, fins que s'activen els circuits. A nivell d'autolesions de protocols per risc de suïcidi, no estan funcionant, no? No estan funcionant les atencions, no estan funcionant les

hospitalitzacions, les supervisions 24 hores...els circuits estan molt saturats. I a l'escola no pots dir que no...

A: Això anava a dir...això fa que l'escola potser hagi de...agafar o...intentar no? Sostenir situacions o fer funcions que potser no són ben bé tampoc...

L: Sí, però bueno també ens hem trobat, en algun moment, no? Que hem hagut de posar el límit. És a dir, quan ens diuen, un alumne eh... jo que sé, que no pot tenir un hospital de dia, perquè no hi ha places, però que ha d'anar a l'escola en horari complert, també ens hem trobat de dir...No, això és impossible

A: Clar.

L: I crec que també és important que... que ens poguem marcar el límit de dir...No perquè passarà algo o...és que no està preparat, no? De dir, bueno com aquí no tenim places...Ja però és que a l'escola no pot estar en vigilància 24 hores...

A: És que no se li pot donar l'atenció que necessita, tampoc...

L: Clar, no? O està preparat per incorporar-se en horari complet, no? Quan passem de fer 4 hores a la setmana a fer un horari complert. No, això no és progressiu...Crec que també ens toca a nosaltres una mica...Bueno, pues fomentar aquest treball en xarxa, de dir...anem a parlar-ho, no podem passar del res al tot.

A: Totalment, que a vegades també és per la urgència, no? de...

L: Necessito un altre.

A: Clar, hi ha un període concret i són llocs públics, sobretot, no? De...hi ha un període...

L: Necessito la plaça lliure, sí.

A: Exacte, com que ells necessiten aquesta placa, potser acceleren més del que caldria el procés d'alta i la reincorporació a l'escola, al final es fa...

L: Correcte.

A: Amb presses, sí. Vale, ja per acabar. Creus que hi ha malestars identificats a les aules que no estan... Bueno una mica és el que estàvem comentant, eh! Que no estan podent ser atesos per la xarxa de professionals externs? Ja ho hem estat...

L: Sí, sí, crec que la xarxa de Salut Mental especialment està... i Serveis Socials també eh! Serveis Socials, sobretot no? A nivell familiar... famílies que necessiten un acompanyament, un seguiment, derivació a serveis d'oci, lúdics...

A: Total.

L: No s'està podent oferir aquesta alternativa d'oci més saludable, jo crec, en molts casos, i ni l'assessorament a famílies, però és que a nivell de salut mental, està costat molt que la xarxa pública pugui atendre, amb certa regularitat... bueno...està costant molt. Jo crec que ara mateix no... no s'està donant això. I clar no parlem ja, de la tasca preventiva.

A: S'ha oblidat ja.

L: Estan arribant casos, clar, estan arribant casos a nivell d'autolesions o temptativa de suïcidi. No parlem ja de tot el que podem prevenir perquè...

A: Sí, ha quedat a un segon pla, malauradament.

L: Sí.

A: Vale, bueno...doncs, fins aquí l'entrevista, no sé si vols afegir alguna cosa més...

L: NO

A: Algo que diguis, a mira ara m'he enrecordat.

L: Qualsevol cosa doncs em dius.

A: Vale, moltes gràcies per la teva col·laboració i el teu temps, i si vols ja et faré arribar el Treball Final de Màster.

Annex III. Transcripció entrevista C.

A: Bona tarda C.

C: Hola, bona tarda.

A: Bé, moltes gràcies per col·laborar en el treball, com ja t'he explicat en el consentiment que has firmat abans, enregistrarem l'entrevista per després poder fer la transcripció, i ja t'he explicat una mica l'objectiu, vale? De la investigació, i... bé, re, comencem amb les preguntes. Vale, l'augment de casos de malestar emocional entre la població adolescent, és un fet indiscutible en la nostra societat actualment i... bé en el dia de la teva Escola, has notat aquest augment entre l'alumnat de secundària? I si és així, si em podries explicar com s'està manifestant aquest augment.

C: Vale, doncs...en el cas de...del meu centre on treballa habitualment, sí que vam detectar un augment notable arrel de la situació pandèmica. Prèviament ja hi havien casos, però el que ens trobem ara és...són molts casos de...d'ansietat, depressió i un augment en els Trastorns de Conducta Alimentària. També no només un augment, sinó que...aquestes situacions potser pre-pandèmia es donaven en el segon cicle d'Educació Secundària, en tercer i quart de l'ESO. I ens estem trobant que comencen a aparèixer molt abans hi ha casos greus de TCA's que comencen a primer de l'ESO, primer i segon, i casos també greus de depressió en els primers cicles de...Educació Secundària...

A: Uau...

C: Sí.

A: Vale, bueno, i penses que els recursos de...bueno, que teniu al centre...eh... quins són? Quins són aquests recursos per poder fer front...?

C: És cert que... aquest, just aquest any, hem tingut un augment de recursos bastant notable. Com el... Com els hem organitzant? Ara mateix tenim... en el departament, una psicòloga, que sóc jo, la coordinadora del departament, que estic a setze hores, principalment en la part més de secundària i el que faig és atenció més individualitzada i també estic en els plans d'acció tutorial, a més a més de les derivacions, etc., etc. i les coordinacions. Em...Després tenim una psicopedagoga, que està a jornada completa i centrada, principalment, en primària i infantil, que són trenta-dues hores.

A: Vale.

C: També tenim a la logopeda del centre, que és algo... per lo que també han comentat, no? Que en altres centres ho han anat retirant, i nosaltres no volem retirar-ho donat que si hi ha una sèrie... hi ha una intervenció en etapes més de... primerenques, d'infantil, des de P3 a segon de primària el que hem trobat és que... el gruix aquest dels Trastorns d'Aprenentatge, eh...les dificultats que trobem a les aules, són molt inferiors si tenim aquest suport de la logopèdia.

A: Clar.

C: També... aquest curs hem tingut la sort de tenir vint-i-sis... trenta-tres... hores de vetlladores...

A: Ah, molt bé!

C: Que no només han sigut trenta hores, trenta-tres hores de vetlladores, sinó que el mateix centre ha donat fins les quaranta hores, fent així que tinguem a dues persones de vetlladores.

A: Clar, perquè teniu moltes hores per...

C: Tenim moltes hores perquè també tenim, un cada vegada més casuístiques molt més complicades...

A: Sí.

C: Que entren...no a primer de l'ESO, sinó que entren des de P3. Casuístiques...amb...amb peques que no tenen... no tenen gens de llenguatge, conductuals... que necessiten un suport individualitzat...Quasi bé *full time*.

A: Ja, molt intens, sí. Vale, i consideres que aquests recursos són suficients per poder fer un acompanyament periòdic, individualitzat i arribar a totes les demandes que teniu?

C: Eh...no. El que... aniria molt bé és poder tenir el doble de la plantilla i d'aquesta manera...eh... estar, per exemple, en els departaments d'orientació, psicòlegs, psicopedagogs, els logopedes...fent codocència amb els...amb el professorat. D'aquesta manera sí que abordàriem absolutament tot, no des d'un caire tan individualitzat, sinó des d'un caire o de grup, o més de gran grup.

A: Mesures més universals...no, potser? Sí. Vale l... a nivell personal podies explicar quins reptes et trobes en les situacions quotidianes, en el teu dia a dia?

C: Doncs...eh...n'hi ha de diferents tipus. Per exemple, si penso també en els alumnes, doncs m'he trobat situacions, un repte en el que...hi havia un alumne, que havia començat una medicació i li va sentar molt malament, i vam acabar de... vam haver de contenir-lo perquè es volia tirar per la...per la finestra, i vaig acabar amb una bona mossegada en el meu propi cos, per tal de contenir-lo... En referència, també a alumnes una mica més grans, que ja, aquestes situacions potser tan conductuals no es donen...

A: A secundària...

C: Ens hem trobat amb...amb moments on...Hi ha hagut les típiques baixades de pantalons...Envers a...al davant de tots els companys... o quan surts a fora, situacions en les que has hagut de... d'implicar-te, tot i que no estiguin dintre del centre, perquè són comunitat educativa. Però les que més em criden l'atenció, no són tan les dels alumnes, perquè d'una manera o d'una altra...ells...eh... valoren, no? La teva ajuda i donen... i sempre acaben acceptant el que... tu els segueixes, els acompanyis, sinó són més la...la part més de famílies. M'he trobat amb reunions on...he explicat que nosaltres detectem simptomatologia de depressió en els seus fills i filles, i... els pares no entendre què són per tal de poder derivar. Llavors casos que si des d'un inici que nosaltres i els seus companys...

A: Detectes.

C: S'han detectat es guessin pogut posar en intervenció, o en seguiment del CSMIJ, doncs això potser s'ha posposat sis mesos.

A: Ja...

C: Cosa que et trobes aquests nois, noies, en una situació... molt més complicada i...perillosa...

A: Clar.

C: Fins i tot a nivell de salut mental.

A: Sí, sí, que les famílies a vegades, no poden... o no saben... no? Com prendre consciència de la situació...

C: Sí, són com..es noten molt les diferències de generació. I com potser, han hagut ara... Ara tenim unes generacions que estan molt implicades i tenen molta informació, eh...en comparació, potser, a altres tipus de generacions, que el tema de la salut mental, doncs, no es parlava tant... o no s'entenia... o es deixava en segon...

A: Pla, era un tabú una mica, no?

C: Sí.

A: Vale. I... quins recursos... personals, vale? Com a C. tens tu per entomar aquestes situacions?

C: Em... he hagut d'entrenar mooolt la paciència, molt, molt, molt, molt, en tots els àmbits. Perquè coses que potser, nosaltres, detectem, d'una forma molt ràpida, no significa que...el teu entorn ho... gestioni de la mateixa manera. Llavors has d'anar utilitzant les habilitats, teves, comunicatives, per tal de que l'altre, poc a poc, les vagi entenent.

A: Clar.

C: Però no només a...amb els alumnes, perquè els alumnes realment s'adapten molt ràpid. Sobretot amb el professorat...

A: Els adults...

C: Si vols fer algun canvi...d'alguna activitat...o vols fer una eina d'actuació nova...o quan vols fer una activitat diferent en el pla d'acció tutorial i els hi canvies absolutament tota la perspectiva inicial...o amb els pares... És un treball més de... com diem nosaltres *el pico y pala* per tal d'aconseguir que remin, remem tots en un objectiu comú...

A: En una mateixa direcció...

C: Sí, paciència.

A: Paciència... bueno ja està bé, mira, així ho pots aplicar en altres àmbits... Vale, mirant en perspectiva, bueno ja m'ho has dit una mica al principi. eh, però referit al malestar emocional de l'alumnat, quines diferències hi ha hagut pre i postpandèmia, i si ha fet falta, en quins aspectes has hagut de... reorganitzar la teva tasca?

C: Quan vam tornar de la pandèmia, vam haver de reorganitzar molt, les tasques del departament, per què van sorgir moltes situacions, sobretot, més d'ansietat. Hi havia com una...Jo recordo aquell període com una mena de por...entre els mateixos professors... entre els alumnes... a l'hora de mostrar-se o estar en entorns socials. Com fossis l'aula, els patis, la divisió de patis que havies de...Vam haver de ser nosaltres mateixos...valorar, no? La nostra pròpia por, i

també, ensenyar als alumnes i als pares a controlar una sèrie de normes que prèviament nosaltres mai ens hauríem pensat que hauríem de fer...

A: Ja...i amb els adolescents, o les adolescents?

C: Tant amb els adolescents com amb els petits, vam trobar que els alumnes es van adaptar moltíssim més, molt més ràpid a totes aquestes mesures, que no pas els adults. Però l'augment de situacions d'ansietat el que ens vam... ens vam plantejar de poder fer una sèrie de tallers mensuals, que els fèiem a...des de sisè de primària fins a segon de batxillerat, que era on més...on més sortia, en el pla d'acció tutorial. I vam crear... les figures de co-terapeutes. Els quals els hi donàvem les eines, mitjançant activitats de teatre, amb els mateixos alumnes, per tal de que si hi havia algun company o companya, que li passés en aquell moment, doncs ells sapiguessin com gestionar-ho.

A: Que guai!

C: D'aquesta manera amb... aquests... aquestes competències, no? I aquests previs de coneixements, els aportàvem a tota... tots els alumnes i els profes. Ens va funcionar molt bé. I en una de les reunions que vam tenir, de valoració, van ser una de les coses que més van valorar els alumnes. No només de cara a les escoles, sinó que també ho havien fet servir a fora, a casa seva.

A: A fora, que guai. Però era com eines per gestionar les situacions d'ansietat?

C: Sí. I també que ells mateixos eren els co-terapeutes. Si hi havia un company que començava a tenir certa simptomatologia, els hi havíem ensenyat a detectar la simptomatologia, i a respirar, conjuntament, i sortien, una persona, respiraven conjuntament i baixaven sols. Si això es donava més de, si es donava més d'una...no, eren tres vegades a la setmana. Llavors sí que havien de comunicar-ho o al servei d'infermeria o al servei de departament d'orientació perquè no era habitual, perquè per freqüència havien de... havien de comunicar-ho a...

A: A algun adult responsable...

C: A algun estament responsable, per tal de derivar...en el cas que fos necessari. També vam treballar la part més de...adiccions, perquè... bueno, al sortir de la pandèmia tothom es connectava i van estar moltíssimes hores davant de... tecnologia. Cosa que després es van haver de deshabituar, i va costar molt. Amb el tema tant dels ordinadors, videojocs com dels mòbils. I... la última part, que va ser aquest curs passat, tema conducta alimentària.

A: Ha augmentat?

C: Una pujada... molt, molt potent i a més que, en menys temps, situacions greus de... ingrés, eh. Hem tingut a molts alumnes, principalment noies, és cert, que potser de cada cinc noies, un noi, en el nostre cas eh...

A: Sí, sí, sí...

C: Però... casos greus que..

A: Són processos més ràpids, no?

C: Es donaven més ràpid i abans, ja a primer...jo recordo una... una noia a primer de la ESO que va ser des de...em va fer un escrit de socorro, on

m'explicava que vomitava, tot el que feia, i... al mes i mig estava ingressada a Sant Joan de Déu...

A: Sí, sí...i molt petita, eh!

C: Sí, molt petita. També és cert que la recuperació va ser ràpida, però bueno...

A: Es va agafar a temps potser...

C: Però bueno, ja sabem que recuperació...entre cometes, perquè... ella sempre li estaran fent seguiment i...

A: T'acompanya tota la vida...Vale i...Com vius el dia a dia de l'escola, et sents acompanyada pel centre?

C: Em... Tinc emocions de sí i de no... per una part sí que em sento acompanyada perquè, com potser a la cap de departament, he manifestat les necessitats i han fet un augment notable d'hores...eh...valorant molt la tasca que nosaltres fem, per una altra banda... no tant, perquè com les nostres mesures no són... no són números, potser, a nivell més econòmic es valorar més com a costos.

A: Sí.

C: I... bueno, és com que...has de...has d'expressar contínuament, i explicar contínuament, per indicadors, per objectius, per avaluació, totes les mesures que siguin efectives i està tot molt... burocrà...hi ha molta burocràcia. Ens passem molt de temps, eh... explicant quin és el nostre treball i què és el que fem, amb papers, amb Pl's, amb registres...

A: Si...

C: Cosa que cada vegada, s'està donant més, que estem donant més temps, a la part més burocràtica que no pas als alumnes...

A: A l'atenció directa...

C: Cosa que no és...el que hauríem de... bueno, no és el que ens agradaria.

A: No. Clar és, és com difícil quantificar, no? La feina de l'orientadora, perquè realment...

C: És molt difícil...

A: Sempre estàs fent alguna cosa, però no sempre, pots tenir una evidència d'això, no?

C: No.

A: Amb l'acompanyament...vull dir sí, evidentment pots registrar cada cop que et trobes amb un alumne, però... És difícil quantificar-ho, no?

C: És molt complicat, sí.

A: Sí, totalment. Vale, eh... a nivell extern, amb quins serveis i de quina manera us coordineu?

C: Em...tenim un protocol establert, nosaltres ens coordinem a nivell de departament d'orientació, sempre al principi i al final, amb tots els referents externs dels alumnes que tenen trastorns d'aprenentatge... o estan amb un seguiment psicològic...o principalment. Una vegada que el departament, s'organitza per fer aquestes primeres i últimes, durant tot el procés d'escolarització, des del principi, fins al final, els tutors i tutores són els que

es...es contacten amb aquestes persones, i registren tota a la fitxa del departament. Per tal de que hi hagi un seguiment més exhaustiu dels casos. Centres privats, de la zona... del Baix Llobregat, què és on estem nosaltres, i també centres públics... ho fem tant amb el C...sobretot amb el CDIAP, més que no pas amb el CSMIJ. Ens està costant cada vegada més fer les coordinacions amb els CSMIJ's, potser abans...

A: I per què creus...?

C: Sobresaturació. Cada vegada que derivem casos, costa més de que els agafin a temps. I...amb el...tenen com una mena de procés de cribratge, que només per arribar al procés de cribratge Haig de...hem de fer un informe súper crític, de situacions, per tal de que passin a un cribratge, i depenent del cribratge, ells determinen si aquests pacients seran, dintre de... un mes o dintre desis. És que...hem tingut casos que han estat esperant 7 mesos per poder començar un CSMIJ.

A: Totalment. Bueno això lligat amb l'última pregunta ja, que... bueno, hi ha...creus que hi ha malestans identificats a les aules que no estan podent ser atesos per la xarxa professional?

C: Sí... i tant que sí. Aquesta part, no? De que tu detectes certa simptomatologia i per tal de que puguin arribar a la xarxa pública, no poden passar 7 mesos, tu no pots eh...sostenir una situació de un...TC...una conducta alimentària, durant 7 mesos perquè te'ls trobes que...és que, és que ja... ja segurament que estan en els hospitals i els ingressos. És que moltes vegades hem hagut de donar les...les pautes en les quals dir, si això passa, eh...heu d'anar a...a un hospital d'urgències. És com que...em... tothom, espera, espera, espera, però nosaltres tenim els nostres nois, cada dia, sis, vuit hores, al nostre centre i hem de... sostenir... hem de...educar hem d'assessorar...hem de parlar amb el... amb les famílies... És com que tot, està...ho engloba la comunitat educativa. Però clar nosaltres ja som especialistes.

A: Exacte! Potser...

C: Ara potser ho hem de f...ho hem de ser, perquè no queda una altra. Però no és l'objectiu de l'educació...

A: No és la nostra funció.

C: I no és la nostra funció. Ens estem com...eh...clini... tots els educadors estem cada vegada, sent més clínics, però és que no és la nostra tasca.

A: No, perquè com a orientador educatiu, les teves funcions són unes altres.

C: Total.

A: Doncs sí, vale, no sé si vols afegir alguna cosa més... que t'hagi...quedat pendent... de dir...

C: No, jo penso que no, hem comentat bastant... tots els punts més importants.

A: Vale.

C: Els centres externs. Eh... si la tasca de l'EAP que... bueno, també és insuficient. No sé si en altres... en altres espais, és més habitual, però en el

nostre cas teníem una... una persona referent, que venir cada dos setmanes. Ara només ve un cop amb mes.

A: Ja.

C: Per la quantitat d'alumnat que tenim...que ja...amb trenta-tres hores,que són moltíssimes hores de vetlladors... us podeu imaginar, tenim casos molt complicats. Perquè...tenir només cinc hores, al mes.

A: Sí, que no et dóna temps ni de parlar de les coses més urgents, perquè...ja no et dic de lo que no és urgent.

C: Només, només hi ha... un volum de... de vuit casos que podem nosaltres ratificar com a necessitats educatives específiques. Cosa que no és real, tenim a l'escola... tenim un percentatge de... molt més elevat, que no vuit alumnes al...a l'any.

A: Ja...però no estan reconeguts, no? Vull dir...perquè no hi ha ni el temps tampoc de fer el procés per...pel reconeixement de necessitats.

C: L'escola els ha de sostenir.

A: Exacte!

C: L'escola ho sostè tot.

A: Exacte! Vale C. bueno, moltes gràcies per la teva participació, i ja et passaré el treball quan el tingui acabat.